Tasarım Kuram 2021;17(32):35-54 doi: 10.14744/tasarimkuram.2021.83435

Tarihsel Süreçlerde Taksim Meydanı ve Beyoğlu Bölgesinin Morfolojik Evrimi ve Sentaktik Analizleri[1]

Müge Özkan Özbek
Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Başvuru tarihi/*Received*: 19.08.2020, Kabul tarihi/*Final Acceptance*: 04.01.2021

Öz

Kent mekanları ve barındırdıkları açık kamusal alanlar insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği donatıları içeren mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Gündelik hayatın sürdürüldüğü bu mekanlar, yaşamın öznel ve psikolojik süreçlerinin geçtiği, algı ve deneyimlerin bilince, kişiliğe ve anılara dönüştüğü yerler olarak inşa edilirken, kişilerin mekâna yüklediği farklı anlamlarla şekillenmektedir. Kentsel mekânlar, bu yönüyle hem kentin kamusal benliğini ve kimliğini inşa etmekte hem de yaşanan medeniyetlerin birer tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihi kent meydanları ise ortak kullanım alanları olmalarının yanısıra siyasi iktidarların toplumlara mesajlarını plan ve uygulama kararları ile fizik mekan üzerinden ilettikleri politik bir anlama da sahiptirler. Bu çalışmanın amacı, Beyoğlu ve merkezi tutarak güçlü bir odak noktası olan Taksim Meydanı'nı kentsel morfoloji analiz yöntemi olan Mekân Dizimi *(Space Syntax)* ile incelemek ve bölgenin sokak izlerinde yaşadığı yapısal değişimlerin, meydanı ve Beyoğlu'nu tarihsel süreçteki olgularla nasıl etkilediğine dair bir araştırma ortaya koymaktır. Ayrıca,imar revizyonlarıyla değişen ızgara sistemindeki kopukluk ve bütünleşmelerin sosyal yapıya ve kullanım şekilerine etkileri arasında ilişki kurmak bu araştırmanın diğer bir omurgasını oluşturmaktadır. Cumhuriyet öncesi ve sonrası Beyoğlu'na yapılan imar revizyonları, yerleşimin bir tek fiziksel strüktürünü değil, sosyal ve ekonomik değişimine de etki etmiştir. Araştırma boyunca bu değişimleri anlamak adına bir tarihsel arka plan okuması yapılmıştır. 1923-1950 genç cumhuriyet yapılanmaları, 1950-1960 çok partili sistem,1960-1980, planlı ekonomik sisteme geçiş, 1980-2012-2016 siyasi yönetimlerdeki değişiklikler ve günümüze gelen eklemeler olarak seçilmiştir. Bu tarihsel okumalar ışığında dönemlerin planları kullanılarak fiziksel değişimlerin zaman içindeki akışı araştırılmıştır. Özellikle 1950 sonrasında Taksim Meydanı ve çevresinde yapısal olarak yaşanan değişimlerin sosyal kırılma noktalarını da beraberinde getirdiği analizlerde ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Abstract

Urban spaces with public spaces they have, appear as spaces that contain human relations and equipments required by these relationships. Spaces with daily life, are constructed as where subjective and psychological processes of life pass, where perceptions and experiences turn into consciousness, where personality and memories shape by different meanings where people attach in. Spaces construct both public identity and identity of the city, and appear as reflections of civilizations. Historical city squares, are not just common areas, but also have political meanings in which governments convey their messages to societies over plans. The aim of this study is to examine Beyoğlu and Taksim Square, as a strong focal point by using an morphological analysis method Space Syntax, and reveal a

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Giriş

Kent, insanın gereksinimlerine toplumsal ve fiziksel anlamda karşılık veren mekanlar topluluğu ise sosyal etkileşimin en üst düzeyde yaşandığı meydanlar da fiziksel kurguları, sosyal, kültürel, ve tarihsel özellikleri ile diyalektiği sağlayan bir etkileşim noktasıdır. Morfolojik açıdan kent mekanı, kendisini oluşturan tüm nesneler ile birlikte ayrı ayrı veya bütünsel incelenebilir. Form ve içinde bulunduğu bağlam ilişkisini kurmada, yalnızca mekanın fiziksel örüntüleri değil, bunları oluşturan sosyal verileri ve tarihsel arka planı da incelenmelidir. Tarihsel süreçte kent meydanlarında yaşanan morfolojik değişimlerde toplumsal, sosyo-ekonomik, politik, işlevsel değişimler etkili olmuştur. Bu etkenlerin yansımaları her dönem kentsel dokunun değişen morfolojik yapısından okunabilmektedir. Kent mekanını anlamada kamusal mekan ve öznesi olan meydanları morfolojik açıdan farklı disiplinlerden bir çok kuramcı ele almıştır. Rob Krier *(1979)*, kentsel mekanı sokak ve meydan olarak iki başlıkta açıklar.Meydanlar kentin varoluş nedeni olan iletişim ve birlikteliğin bir yere ait olmanın gerçekleştiği yerlerdir. Sokaklar bu meydanları besleyen,kentin gelişme koridorlarıdır. Lynch *(1960)* kent meydanlarını, kente anlamını yükleyen önemli bir düğüm noktası *(node)* olarak tarifler.Alexander *(1977)* için ise meydanlar etraflarında onları besleyecek tıpkı birer organizma gibi işleyen bir sistemle çalışırlar.Zucker'a *(1959)* göre meydanlar psikolojik dinlenme yerleridir. Madanipour *(2007)* ise meydanı kullanıcıların bireysel ya da grup aktiviteleri için gittikleri,birbirleri içine geçmiş işlevsel amaçlar için kullandıkları yer olarak tanımlar. İstanbul'da önemli bir merkez değeri taşıyan Taksim Meydanı ve devamında İstiklal Caddesi ile çevresi, toplumsal olaylardan etkilenen, kültürel değerlere sahip bir yer olma niteliğini korumaktadır. Morfolojik açıdan temel sokak izlerini korumasına ragmen, imar operasyonlarıyla eklemlenen/kopartılan ızgara değişimleri, yalnızca fizik mekanı değiştirmemiş kullanıcılar için de mekansal ayrışma noktaları oluşturmuştur.Çalışmada bu ayrışan veya değişen alanların izleri morfolojik okumalarla aranacaktır.

Uzun dönemler Osmanlı İstanbul'unda Batı'nın simgesi olmuş Beyoğlu, 16 ve 19. yüzyıllar arasında çevresinde mezarlıklar, kırlar, üzüm bağları ve çok az yerleşimlerinolduğu bir bölge olmuştur. Beyoğlu'nun bu profili 19. yüzyıldan itibaren büyük bir değişim geçirir. Hâlihazırda Levantenlerin ikamet ettiği Galata'nın bir devamı olarak Beyoğlu, sıklıkla yabancıların kullandığı ticaret, finans ve eğlence mekânı haline gelir. Beyoğlu'nda yabancı elçiliklerin kurulmasıyla birlikte bu mekânların etrafında

Batılı gruplar oluşur. Beyoğlu'nda yaşam, elçiliklerin çevresinde biçimlenmeye başlar. Böylece yabancı uyruklu önemli bir topluluk Beyoğlu'nun hem nüfus hem de şehircilik açısından gelişmesinde etkili olur *(URL 1)*. Bugün Taksim olarak bildiğimiz bölge ise bu alanın da dışındaydı, şehrin dışıydı ve mezarlık olarak kullanılıyordu. Gayrimüslüm ve müslüman mezarlıkları burada yan yanaydı. Bu mezarlık o kadar büyüktü ki bölgenin halkı buraya 'Grand-Champs de Mort' yani 'Büyük Mezarlık' demekteydi *(Avan, 2004, 9)*.

Taksim Meydanı Beyoğlu ile Beşiktaş Belediye sınırları arasında, İstanbul Boğazı'na, Tarihi Yarımada'ya ve Haliç'e oldukça yakın bir noktada bulunmaktadır. Bu konumu sayesinde hem karşı yakadan hem de Avrupa Yakası'ndaki birçok yerden kolaylıkla ulaşım sağlanabilecek bir noktadadır. Toplu ulaşım sistemleri Taksim Meydanı'na ulaşım için iyi fakat yetersiz bir ağ örmektedir *(Öztürk, 2009, 39-40)*. Taksim Meydanı önemli ulaşım bağlantılarının üzerinde bulunan, kentsel hizmet alanlarını ve diğer fonksiyonları etrafında barındıran, yaya ve taşıt trafiğinin yoğun olduğu bir transfer merkezidir.

Beyoğlu'nu tarihsel dönemler dâhilinde inceleyebilmek için çalışmada bazı çıkış noktaları belirlenmiştir. Bu ele alışlar iki şekilde araştırılmıştır. Beyoğlu'nun yerel yönetimlerin plan proje kararları üzerinden değişimi ve tarihsel arka planı üzerinden anlaşılması ilk adım, ikinci adım ise bu dönemlerin metodolojik yöntem olan Mekan Dizimi yöntemi ile incelenerek sonuçların karşılaştırılması olmuştur. Beyoğlu bölgesinde geçmişten günümüze yerel veya merkezi hükümetin politikalarıyla uygulanan yenileme hareketleri, Beyoğlu'nun tarihsel süreçteki mekansal kullanım değişimini izlemek adına önem teşkil etmektedir. Tüm bu analizlerle Beyoğlu çerçevesinde yapılmış olan yenileme hareketlerinin etkileri vesokak yapılarının değişimleri yaya hareketliliğinin fiziksel//sosyal ilişkileri üzerinden anlaşılmaya çalışılmıştır.

Pervititich Haritaları bugün bildiğimiz anlamdaki Beyoğlu'ndan başka bir Beyoğlu'nu ifade etmektedir. Yabancıların ve azınlıkların yoğun yaşadığı, 1950 Demokrat Parti döneminde başlayan büyük imar hareketlerinden önceki bir Beyoğlu'nun haritası Pervititich'te gözlemlenebilir. Çok partili dönemde hazırlanan1972 hâlihazırı, Bedrettin Dalan döneminde tarihi yarımada ile beyoğlu arasındaki bağı sağlamlaştırmak ve sahil yolu trafiğini azaltmak amacıyla Tarlabaşı'nın yarısı istimlak edilerek açılanTarlabaşı Bulvarı'ndan önceki dönemi göstermesi açısından mühimdir. 1972 yılından sonra üretilen 80'li yıllara ait planlara erişilememiştir. 80'li ve 90'lı yılların imar hareketerinden bahsedilmiş ancak sentaktik analizleri yapılamamıştır. Elde edilen 2008 ve 2016 yılları haritaları üzerinden değişimleri okuyabileceğimiz araştırmalarla devam edilmiştir.

Metot

Araştırma iki açıdan ele alınmıştır. Metodolojik yöntemden önce Beyoğlu'nun değişiminde etki eden siyasi arka planın tanımladığı tarihsel kırılma noktaları araştırılmıştır. Bu dönemler; 1923-1950 genç cumhuriyet yapılanmaları,1950-1960 çok partili sistem, 1960-1980, darbe sonrası planlı ekonomik sisteme geçiş, 1980-2012-2016 siyasi yönetimlerdeki değişiklikler ve günümüze gelen eklemeler olarak seçilmiştir.Bu dönemlerdeki imar hareketleri, bina ve çevre ölçeğindeki alanı etkileyen değişimler, dönemin politik süreç ve karar alma mekanizmaları araştırılarak arşivlerden,tezlerden ve konu ile ilgili kitap ve makalelerden yararlanılarak ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırmanın ikinci bölümündeki çalışmalara altlık oluşturmaları için ve belirlenen kırılma noktalarına hizmet etmeleri adına,Pervitich,Goad, Suat Nirven haritaları ile 1972, 2018, 2016 yıllarına ait haritalar kullanılmıştır. Beyoğlu'nun ve devamında Taksim Meydanı'nın taşıdığı bu izler dönemler boyunca barındırdığı farklı kültür ve sosyal yapının fiziksel müdehalelerle paralel dönüştüğü araştırmalarda ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Araştırmada kullanılan diğer izlek olan Mekan Dizimi *(Space Syntax)* yöntemi 1970'lerde Bill Hillier ve çalışma arkadaşları tarafından kentsel ve mimari ölçekte çalışmaları araştırmak için geliştirilmiş bir yöntemdir.

research about how the structural changes affected street tracks in the square and Beyoğlu with the facts in the historical process. In this context, the relationship between the changes in Beyoğlu and Taksim Square are revealed with their historical break points till today and tried to understand how the events affected these spaces. In addition, establishing a relationship between changes in grid by plan revisions and the effects on the social structure and usage patterns with disconnections and integrations of streets, constitutes another backbone of this research. Before and after the Republic, plan revisions for Beyoğlu affected not only the physical structure, but also caused social and economic changes

Anahtar Kelimeler: Kentsel morfoloji, mekan dizimi yöntemi, tarihsel arka plan, yaya hareketleri.

Keywords: *Urban morphology, space syntax method, historical background, pedestrian movement.*

1 *Bu çalışma Prof.Dr.Gülşen Özaydın'ın danışman olarak katkı koyduğu "Taksim ve Çevresinin Tarihsel Süreçte Değişen Mekansal Yapısının Morfolojik Toplumsal ve Sentaktik Açıdan Çözümlemeleri" araştırma projesi üzerinden hazırlanmıştır.*

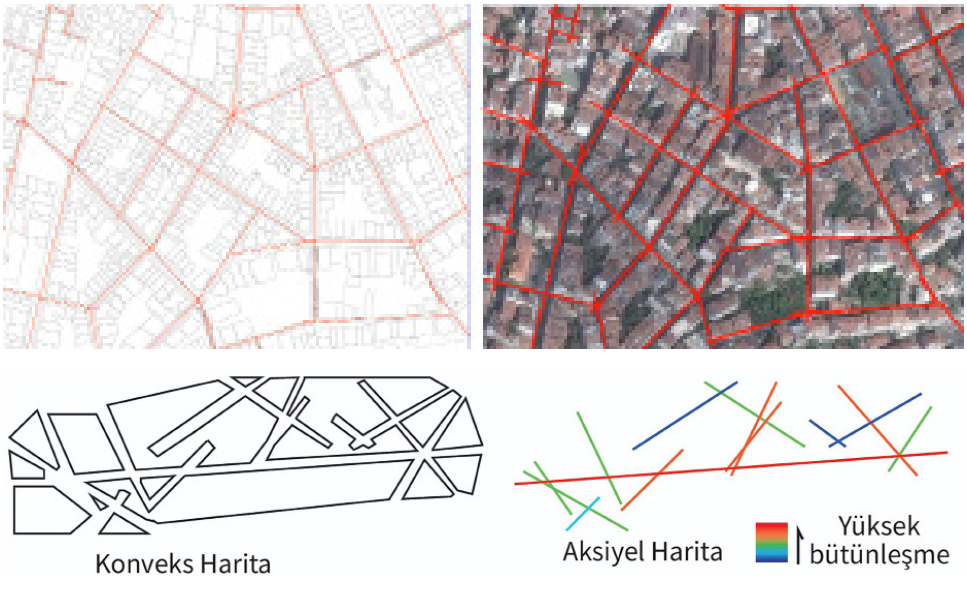
Mekan Dizimi, kentsel mekan ağlarının genel olarak kendilerini şekillendiren sosyal, ekonomik ve bilişsel faktörlerle nasıl ilişkili olduğunu ve bunlardan nasıl etkilendikleri hakkında bir dizi teori geliştirmeyi mümkün kılar *(Akkelies ve Claudia 2018, 136)*. Yayalar sokakların mekansal yapılarına göre ne yöne gideceklerinin kararını verirler. Yayaların hareketliliğini etkileyen bu mekansal oluşum genel olarak Hareket Örüntüleri *(Movement Patterns)* olarak tanımlanır. *(Hillier ve Hanson 1984, 219)*. Doğal hareket mekanın ızgara konfigürasyonuyla belirlenen kentsel yaya hareketliliğinin bir parçasıdır *(Hillier vd. 1993, 32)*. Kentsel ızgaralar hemen hemen her zaman farklı konfigürasyon önceliğinin farklı önem dereceleriyle ilişkili olduğu varsayılan bir tür 'mekansal hiyerarşi' olarak kavramsallaştırılmaktadır *(hillier vd. 1993, 30)*. Buradaki tartışmada, konfigürasyonun birincil faktör olduğu ve onu anlamadan, kentsel yaya hareketini, yaya hareketini etkileyen arazi kullanımları veya gerçekten de kentsel sisteminkendisinin morfolojisini anlayamayacağımız öngörülmektedir. Buradan yola çıkılarak Hillier vd. *(1993, 31)* Doğal Hareket *(Natural Movement)* terimini önermektedirler. Sistemdeki doğal hareket, ızgaranın kendisinin oluşturduğu kentsel yaya hareketliliğinin oranıdır.

Mekan dizimi yöntemi, kentin strüktürünü ve dilini üç önemli değerle analiz eder ve tarif eder. Bunlar; bağlantı *(connectivity)*, bütünleşme *(integration)* ve anlaşılırlıktır *(intelligibility) (Hillier 1984)*. Sosyokültürel teoriden çok, mimari ve kentsel çalışmalar için kullanılan mekan dizimi, analitik bir araç ve morfolojik bir yöntemdir.

Çalışmaların yapılması sürecinde temel altlık haritalar oluşturulur. Aksiyel ve Konveks haritalar bu haritalardan biridir. Yerleşme analizlerinin esasını aksiyel haritalar oluşturmaktadır. Bu haritalardan yerleşme içinde hareket etmekte olan bir kişinin, bir mesafeden çeşitli yönlere baktığında en uzun görüş mesafesinin ne uzunlukta olduğunu saptamamıza yarar. Bu haritalar bir yerleşmenin, konuya ait tüm açık alanların içinden, hiç kesilmeksizin geçen en uzun ve en kısa doğruları elde edecek şekilde çizilir *(Şekil 1)*.

Konveks *(dış bükey)* mekanlar yerleşimin açık alan sisteminin kurgusunu belirlerler. Konveks mekanlar arasındaki ilişki, yerleşim sisteminde yaşayan insanların algılama ve kavrayabilme özelliklerini belirler. Konveks mekanlar algılanabilirliği kolay olan mekanlardır. Konveks mekan haritasından, içinde bulunduğumuz mekan hakkında bilgi elde ederiz. Her konveks mekandan en az bir aksiyel doğru geçer. Konveks harita sistemi çevreleyen en dolgun mekanların sayıca en az dizisidir *(Hillier ve Hanson 1984) (Şekil 2)*.

Bu analizleri yaparken yeni bir harita oluşturularak en çok kullanılan sokaklardan

Şekil: 1
Beyoğlu Havyar Sokak ve çevresinin aksiyel haritası ve hava fotoğrafında çakıştırılmış hali (Özkan Özbek 2019).

Şekil: 2
Dışbükey (Konveks) Harita ve Aksiyel Harita Analizlerine Örnek (Al Sayed, 2018, s.11).

en azına bir renk kodlamasıyla hiyerarşik bir düzen ortaya çıkar. En çok kullanılan sokaklar ya da diğer adıyla entegrasyonu en yüksek olan sokaklar bu analizlere göre yayaların en fazla geçmeyi tercih ettiği veya başka bir yere giderken buradan geçtikleri sokaklar olarak belirir.

Mekan Dizimi çalışmaları kentsel morfolojiye birçok yardımcı katman eklemiştir. Hillier, iki fikir üzerine kurulmuş bir kentsel oluşum teorisini açıklamaktadır. Bunlardan birincisi "entegrasyon ya da bütünleşme" olarak adlandırılır; bu sistemdeki sokakların global ölçüsüyle bir noktanın sistemin bütününe olan uzaklığının ölçüsü *(Hillier ve Hanson, 1984, 108-109)* hesaplanmasıdır (*Hillier ve Hanson 1984, Krüger 1989, 3)*. Bu teori yaya hareketliliğini yoğun ya da seyrek olduğunu gösteren lokal ve global entegrasyon değerlerine bağlı olarak belirlenir. İkincisi ise, kentlerdeki tüm aktivitelerin, arazi kullanım seçeneklerinin ve yerel ızgarayı etkileyen bu doğal hareket kavramının avantajını kullandığı hareket ekonomisi *(Movement economy)* olgusudur *(Hillier, 1996, 2007, 125-127)*.

Kentsel alanların birbiriyle bütünleşmesiyle oluşan bu ilişki, tüm yaya hareketlerin içinden geçtiği kamusal alanları şekillendirerek kendi yerleşim biçiminin geliştirilmesinde etkilidir. Bölgedeki tüm iç ve dış mekan hareketler, devamlı olarak, birlikte veya birbirlerine yakın bir şekilde, kentin farklı ölçeklerdeki bina sistemine yerleşmiştir. Hillier *(1996, 2007, 125-127)* bu durumu hareket örüntülerinin çoğaltıcı etkisi *(multiplier effect)* olarak tanımlar ve bu etkiyle dükkanların açılması, sonra diğerlerinin gelmesi gibi arazi kullanım şekillerinin geldiğini belirtir. Kentsel ızgaranın kendisinin adım adım bu şekilde gelişmesine Hillier *(2001, 02.1, 2003, 01.1)* kent yaratma işlemi *(city creating process)* demektedir.

Mekan Dizimi metodu mekanlar arasındaki ilişkileri belirler. Tüm alandaki mekanlar arasındaki ilişkiler ve onların bağlantıları bu metodun temellerini oluşturur. Bu çalışmadaki temel amaç Beyoğlu bölgesinin tarihi süreçteki sokaklarının erişilebilirliğinin, kullanımının ve bütünleşmelerini ilişkilerini ortaya çıkarmaktır. Bu yöntemi dönem haritaları üzerinden analiz ederken eş zamanlı olarak yapılan tarihsel arka planının demogojik ve imar hareketleri üzerinden araştırmalar, kullanıcıların sistemdeki hareketlerinin nedenlerini, mekandaki önemli yapılar ve kullanım şekilleriyle anlamlandırılarak okunmaya çalışılmıştır. Böylece dönemler boyunca güçlenen veya etkisini azaltan yolların günümüze kadar ne kadar ve neden değiştiği daha net açıklanabilecektir.

Beyoğlu'nun Tarihsel Dönemlerdeki Fiziksel ve Sosyal Değişimleri

Bölge Bizans Dönemi'nden itibaren çok farklı sosyal yapıda yerel halk barındırmıştır. Dönemler boyunca Pera bölgesindeki Levantenler ve Avrupalılar, Fatih Sultan Mehmet'in fethinden sonra yabancılara verdiği özerklikler dolayısıyla yüzyıllarca yaşamaya devam etmişlerdir. Pera'nın kozmopolit sosyal yapısı.16.yy'dan itibaren başlayan ulusal-devlet eğilimi ile 17. yy.' da artan müslüman nüfusla değişmeye başlamıştır *(Timisi, 2003, 132)*. 18. yüzyıla kadar bağlar ve meyve bahçeleri ile kaplı olan Beyoğlu, "Pera Bağları" olarak bilinirdi. 17. yüzyılda başta İngiliz, Fransız, Venedikli, Hollandalı ve Cenovalı Sefirler olmak üzere Avrupalı zenginler, ayrıca Osmanlı tebaası Hıristiyanlar, Beyoğlu'nda bahçeler içinde geniş konaklar inşa ettiler. Ticari bir merkez olan Galata'nın tersine Beyoğlu, bir üst sınıfın ikametgah bölgesi olarak gelişmiştir *(Kardaş, 2004, 27) (Fotoğraf 1)*.

18.yy.'da Beyoğlu'nun nüfusu Avrupa'nın ekonomi ve kültürel etkisinin ağır basması nedeniyle artmış ve Galatasaray'dan öteye Taksim önünde yapılanmalar çoğalmıştır. Taksim Topçu Kışlası, İstanbul'un Beyoğlu ilçesinde bugün Taksim/İnönü Gezisi'nin ya da son dönemde meşhur olan adıy-

Fotoğraf: 1
17. Yy. Dönemine ait bugünkü adıyla İstiklal Caddesi görünümü (URL 2).

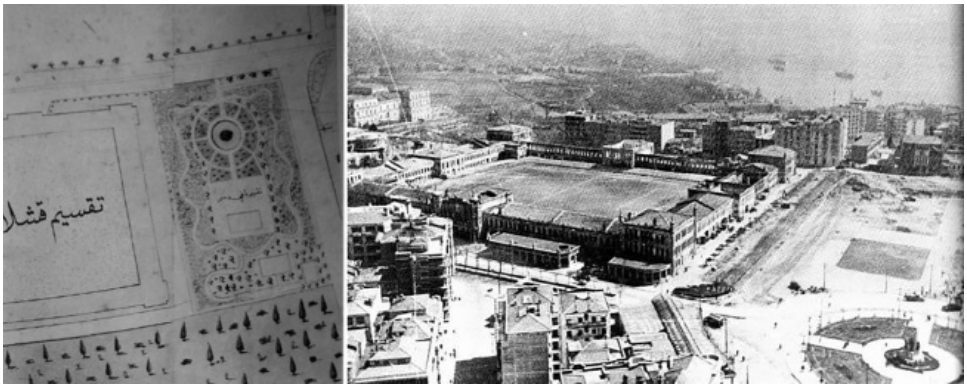
la söylersek Gezi Parkı'nın bulunduğu mevkide, XIX. yüzyılın hemen başında Osmanlı ordusunun topçu sınıfı için inşa edilmiş büyük bir askeri kompleksti *(Çelik, 2015, 443)*.

1857'de Altıncı Daire-i Belediye'nin kurulmasıyla başlatılan imar hareketinde Museviler hariç diğer gayri müslim azınlıkların farklı alanlara gömüldüğü, büyük mezarlığın 1859 yılında, şehir dışına taşınması gündeme gelmiştir. Takip eden yıl, Protestan ve Katolikler için Feriköy civarında 43.000 metrekare genişliğinde bir mezarlık alanı tahsis edilmiştir. Altıncı Daire ise, Taksim'deki mezarlıkları Feriköy'e taşıyarak, ilk adımları atmıştır. Taksim'deki mezarlardan temizlenen alanın bahçe olarak değerlendirilmesi kararını almıştır *(Önver 2019, 54) (Fotoğraf 2)*.

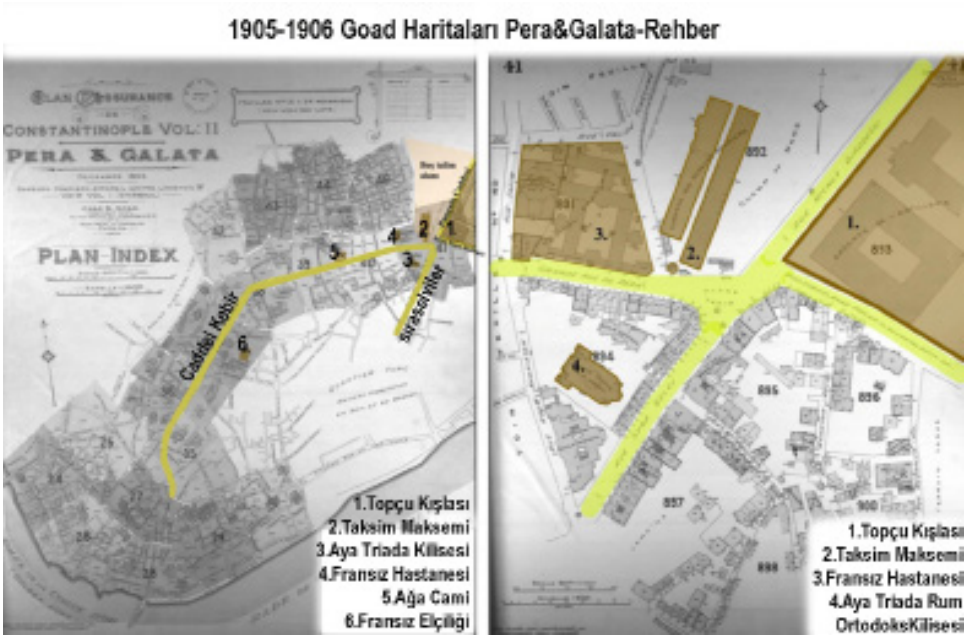
20.yy. Başlarında Taksim ve Çevresinde Oluşan Mekânsal Gelişmeler

20. yy.'da, 19. yy.'daki gelişmeye paralel olarak yeni kârgir ve çağdaş apartmanların yapılması, Beyoğlu'nu daha da önemli bir hale getirmiştir. Elektrikli tramvaya motorlu araç trafiği de yüklenince, trafik ve yol düzeninin o dönemin koşullarına göre yeniden ele alınmasını gerektirmiştir *(Dökmeci ve Çıracı,1990)*.

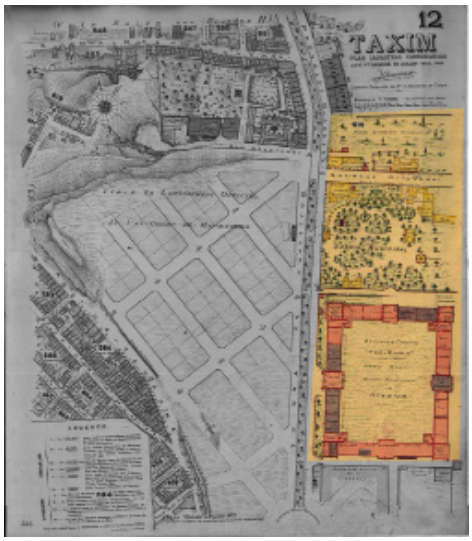
1904-1905 yıllarında hazırlanan Goad haritalarında *(Harita 1)*, Cumhuriyet öncesi dönemine ait fiziksel değişimler gözlemlenmektedir. Başat kütleler olarak Topçu Kışlası, Taksim Maksemi, Fransız Hastanesi ve günümüzde de varlığını sürdüren Aya Triada Kilisesi Cadde-I Kebir'den gelen sistemi tutmaktadır.

Fotoğraf: 2
Solda Taksim Bahçesi'nin Planı (Parkın solunda kışla görülmektedir F. Huber tarafından hazırlanan Taksim Haritası (1887-1889) (URL 3).

Harita: 1
1904-1905 Goad Haritası üzerinden çalışma için hazırlanmıştır.

Harita: 2
1925-26 Pervititch Haritası -Topçu Kışlası.

1920'lere geldiğimizde Lörcher ve Pervitich haritalarında Talimhane'nin oluştuğunu görürüz. 1/1000 ölçekli hazırlanan Topçu Kışlası'nı gösteren Pervititch haritasında *(Harita 2)* Topçu Kışlasının hemen arkasında Taksim Bahçesi ve Ermeni Mezarlığı görülmektedir.

1920'lerde meydanın doğu kısmındaki mezarlıklar kaldırılmış, alanın çevresi temizlenmiştir. Bu dönemde Topçu Kışlası'nın karşısındaki boş talim alanı, 1920'li yılların sonunda apartmanlarla dolarak bir semt halini almış ve Talimhane olarak adlandırılmıştır *(Bağbaşı, 2010, 53)*. Talimhane bölgesi Cumhuriyet'in gündelik hayatına katılmış ve meydanın kuzey-batı yönlerinde gelişen sınırı tanımlamıştır. 1930'larda yapılan Kristal Gazinosu ile Cumhuriyet Anıtı ve onun dairesel planlı sınırı çevresinde oluşan kavşak, meydanın geometrisini tanımlamaktadır *(Yıldırım, Ergen, 2015,102) (Fotoğraf 3)*.

20.yy. başlarından itibaren başlayan hem yapı hem de üst ölçekte başlayan değişimlerden göze çarpanları elde edilen haritalar üzerinde tespit edilerek aşağıdaki tabloda işlenmiştir. Tablo1"cümlesi yok ve devamında yazan"Bu yapılanma süreçlerinin ürettiği yeni binalar ve tarif ettikleri mekansal çevre düzeni analizlerde Pervititch haritaları kullanılarak yorumlanmıştır.

Fotoğraf: 3
Kristal Gazinosu (URL4).

1923-1950 Dönemleri Beyoğlu Kentsel Gelişimi

1930'ların planlı ekonomisinin ilk yılları bazı bürokratik girişimlerin de başlangıcı oldu. Yeni belediye yasalarının çıkartılmasıyla birlikte 1930'da şehremaneti kaldırılmış ve İstanbul'da belediye başkanı ve valinin görevleri birleştirilmiştir. Böylece kent merkezi hükümetin doğrudan denetimi altına girmiş oldu *(Kuban, 1996)*.

1930'lu yıllar Cumhuriyet'in Osmanlı'dan kalma tüm kent yönetimi imar yasalarının değiştiği yıllar olmuştur. Bu dönemde çıkarılan Belediye Kanunları ile yeni bir kentsel yönetim çevresi oluşturulmuştur. Cumhuriyet yönetimi için kentin imarı demek çağdaş bir görünüm kazanması olduğu kadar da, sağlıklı bir yaşam çevresi oluşturması demektir. 1580 ve 1593 sayılı yasaya göre belli bir büyüklüğün üzerindeki belediyelerin plan yapması ve yaptırılması zorunluluğu getirilmiştir *(Sezgin, 1996, 54)*.

Cumhuriyetle birlikte yeni bir çağdaş ülke yapılanmasına girmek büyük imar hareketlerinin başlaması demekti. Bu dönemlerde oluşturulan planlarda genç Cumhuriyet'in yepyeni bir başlangıç yapmasını sağlayacak olan her iktidarın başvurduğu sokak isimlerinin değişime ayak uydurmasıydı *(Tablo 1)*.

Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber yeni yaşam biçimlerinin kente katılması ve yönetimin geçit törenleri için kentsel açık alan ve ardından bir meydan ihtiyacını doğurmuştur. Bu meydanın oluşumunda ilk olarak Cumhuriyet'i simgeleyecek bir Cumhuriyet Anıtı yapımıyla başlanmıştır.

Cumhuriyet devrinde insan figürlü anıtların dikilmesi dönemi başlamaktadır ve anıtlarda ana temayı Atatürk oluşturur. Cumhuriyet dönemi anıtlarının yerleşim planlamasından genellikle bunlarında

Tablo: 1
Taksim Meydanı ve Çevresinde Değişen Sokak İsimleri (çalışma sürecinde oluşturuldu).

Taksim'deki Sokak İsimlerinin Değişimi	Cumhuriyet Öncesi	Cumhuriyet Sonrası
Sokak İsimleri	Grande Rue Pera (Goad Haritası) Cadde-i Kebir	İstiklal Caddesi
	Kışla Caddesi Pangaltı Caddesi	Cumhuriyet Caddesi
	Rue Syra Selvi (Goad Haritası)	Sıra Selviler Caddesi
	Ayaz Paşa Bulvarı	Tak-I Zafer Caddesi

önlerinde insan kalabalıklarının toplanacağı göz önüne alınarak buna göre bir çevre düzenlemesine gidilmiştir. Taksim Cumhuriyet Anıtı bunun ilk örneğini vermektedir *(Sezgin'den aktaran Aslan, 2006, 76) (Fotoğraf 4)*.

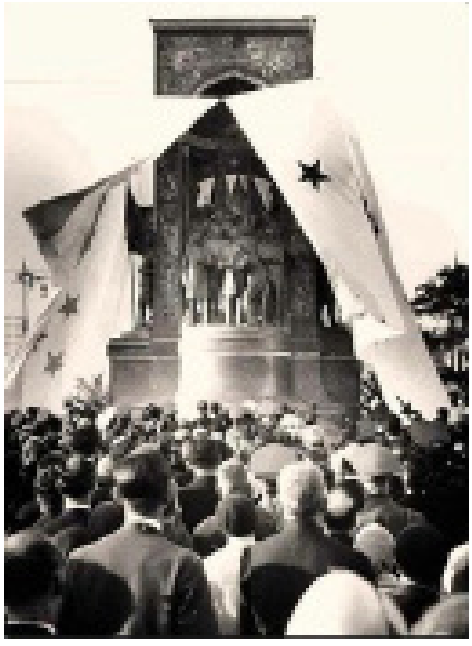
1933 yılına gelindiğinde İstanbul'un Nazım Planı'nın hazırlanması için dört uzman şehirci, H. Elgötz, A. Agache, H. Lambert ve H. Prost çağrılmıştır. Bu plancılar arasında bulunan Paris Bölgesi Planlama Kurulu Başkanı olan Henri Prost, işlerinin yoğunluğundan dolayı yarışmaya katılamamıştır. 1936'da İstanbul Belediyesi yarışmaya katılamamış olan Henri Prost'a yeni bir plan hazırlatmıştır. Plan 1939 yılında Lütfi Kırdar'ın Belediye Başkanlığı döneminde uygulamaya konmaya başlamıştır. Bu dönemdeİstanbul'da belediye başkanı ile valinin görevlerinin birleştirilmesiyle kent doğrudan merkez yönetimin denetimi altına girmiştir *(Kuban, 1996)*.

Prost'un 1937'de İstanbul için hazırladığı ve de tamamladığı 1/5000 ölçekli nazım planı 1939'da onaylanmıştır. Bu Alana göre Topkapı Sarayı ve Sarayburnu bölgesi 1 No'lu Park, Taksim-Dolmabahçe-Maçka bölgesi de 2 No'lu Park olarak belirtilmiştir. Taksim-Dolmabahçe-Maçka bölgesinin park alanı olarak düşünülmesinin başlıca nedeni, zaten burada bulunan bahçe ve gazinolar ile yer yer yoğun ağaç dokusuna sahip olan mezarlık alanıdır *(Prost, 1995 ve Yenileşen İstanbul, 1947'den aktaran Özsavaşçı, 2005, 18)*.

Beyoğlu açısından bir diğer önemli nokta ise Taksim Meydanı düzenlemesi *(Harita 3)* ve Taksim Gezisi'dir *(Fotoğraf 5)*. Topçu Kışlası'nın yıkılmasıyla ortaya çıkan 26.000 m²'lik büyük alanda Taksim Meydanı'na açılan bir teras ve bunun yanında bir gezi parkı düzenlenmiştir *(Bilsel, 2010)*. İstanbul'da Cumhuriyet Bayramlarının yapılacağı meydan, Prost tarafından önceleri Sultanahmet Meydanı olarak öngörülmüştür. Fakat bu bölgedeki istimlâk sorunları nedeniyle, planlanan alanın Taksim olarak seçilmesine sebep olmuştur. Prost bu bölgeyi düzenlerken 1928 yılında tamamlanmış olan Cumhuriyet Anıtı'na ve meydanın dairesel yapısına müdahale etmemiştir; fakat Topçu Kışlası ve çevresindeki binaların yıkılmasını öngörmüştür. Kışlanın yıkımı Lütfi Kırdar'ın büyük bir meydan ve park isteğiyle gerçekleşmiştir. Uzun yıllar "İnönü Gezisi" olarak adlandırılan park, Dolmabahçe stadının tamamlanmasının ardından Topçu Kışlası'nın avlusunda bulunan top sahasının atıl duruma düşmesi sonucunda Topçu Kışlası yıkılarak buraya yapılmıştır. Bu park İstanbul'un Cumhuriyet döneminde yapılan ilk parkı olma özelliğini taşımaktadır *(Yıldırım, 2012)*.

Bundan sonra Taksim Meydanı daha çok önem kazanmış ve çevresindeki semtlerin

Fotoğraf: 4
Pietro Canonica'nın gerçekleştirdiği Taksim Cumhuriyet Anıtı'nın 8 Ağustos 1928 tarihindeki açılış töreni (URL6).

gelişmesine ve Taksim Meydanı'nın merkez durumuna gelmesine neden olmuştur *(Dökmeci ve Çıracı, 1990)*. Bu bütünleştirici kentsel kurgu içinde yer alan bütün bu yapılar ve yapıtlar, dönemin siyasal iktidarının gücünü simgeler. Meydanın iktidarın gücünü sergileme işlevi, ulusal kutlamaların, kamusal gösterilerin İstanbul'da yapıldığı kamu alanı olarak kullanılmasıyla pekiştirilmiştir *(Özaydın ve Yavuz 2003, 164)*.

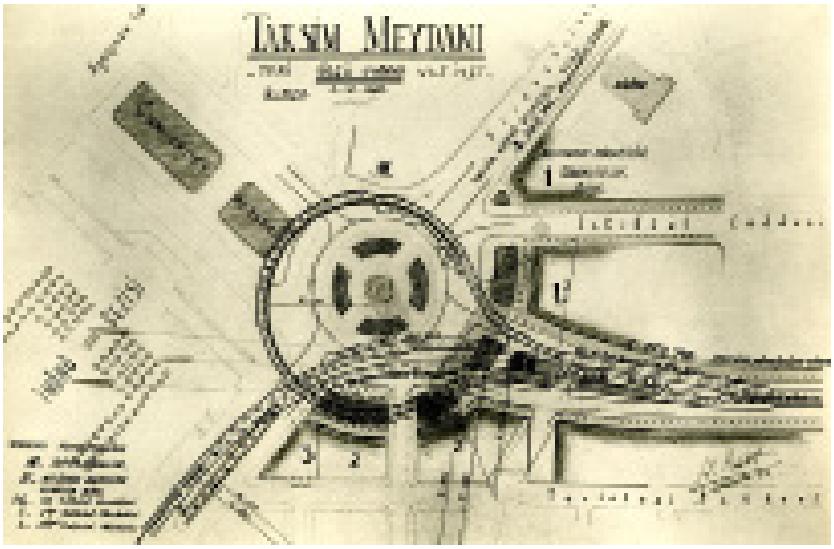
Henri Prost'un Taksim Cumhuriyet Meydanı ve İnönü Gezisi düzenlemesi *(Fotoğraf 6)* çizimleri Kasım-Aralık 1939 tarihlerini taşımaktadır. Taksim Kışlası'nın yıkılmasıyla ortaya çıkan büyük alanda, Taksim Meydanı'na açılan bir teras ve bunun devamında bir gezi parkı esplanade düzenlemiştir. Park, Taksim yönünde tribün şeklinde basamaklarla yükseltilmiş bir giriş terasının ardından, esplanad biçiminde geometrik olarak düzenlenmiş gezi alanı ile devam etmekte ve sonunda Taksim bahçesi ile son bulmaktadır. Park planlamasındaki bu aksiyel yaklaşımda yeşil koridora bağlanan açık bir perspektif yaratma düşüncesi hâkimdir *(Bilsel, 2010, 359)*.

1950-1980 Dönemi Beyoğlu ve Taksim Meydanı

Çok partili sistemin gelmesiyle Demokrat Parti iktidarı ve politikaları Türkiye'nin sosyal, mekansal ve ekonomik çevresini değiştirecek olgulara imza atmıştır. Geniş imar hareketlerine girişildiği bu dönemde ilk önce Prost ile olan sözleşme feshedilerek görevine son verilmiştir. Ancak prost planlarında öngörülen büyük ve geniş bulvarlar gibi tarihi dokunun yıkıma uğradığı projeler uygulanmıştır.

Eylül 1956'da Adnan Menderes, "dünyanın incisi İstanbul böyle mi olmalıydı?" sorusuyla düzenlediği basın toplantısında "yapılacak ilk işin İstanbul'un Beyoğlu'na karşı" olması gerektiğinin altını çizer. Başbakanının "İstanbul Beyoğlu'na karşı" söylemi Türkleştirme politikalarının yükselişindeki basamaklar olarak işaret edilebilir. *(Akpınar, 2015, 85)*.

Demokrat Parti iktidarı sırasında Beyoğlu için en önemli kırılma noktasını teşkil eden olay 6-7 Eylül 1955 tarihinde gerçekleşen

Harita: 3
Taksim Meydanı (URL 7).

özellikle Rum vatandaşlara karşı yapılan saldırılardır. Bu saldırılar sonrası gayrimüslimler hızla ülkeyi terkederek Beyoğlu'nun kozmopolit yapısının hızla değişimi başlamıştır.

27 Mayıs 1960 askeri darbesi ertesinde, bir önceki dönemde olduğu gibi, Taksim Meydanı siyasal iktidarın simgesi olma işlevini sürdürmüştür. 1970'li yıllara gelindiğinde ise meydan kitlesel mitinglere ev sahipliği yapmıştır. 16 Şubat 1969 Pazar günü düzenlenen kitlesel bir gösteride ilk kez kan dökülmüştür. Amerika'nın 6. Filosu'nun İstanbul'a gelmesini protesto etmek üzere üniversiteli gençlerin düzenlediği gösteride elli bin kişilik grup dini sloganlar atan bir grubun saldırısına uğramıştır. Bu olay Kanlı Pazar olarak adlandırılmıştır *(Kuruyazıcı, 1998, 90)*.

Fotoğraf: 5
Cumhuriyet Meydanında Cumhuriyet Bayramı kutlaması 1940'lar (URL 8).

Fotoğraf: 6
İnönü Gezisi "nin anıtsal girişi, (1940). Solda, İnönü heykelinin kaidesi yerleştirilmiş, heykelin kendisi ise depoya kaldırılmış. (Köksal, 2013).

Kristal Gazinosu'nun 1960'ların başlarında yıkılmasının ardından meydan kuzey sınırlayıcısını yitirir *(Yıldırım, Ergen, 2015, 102)*. Bu dönem içinde Taksim Meydanı ve çevresinde yeni bir yapılanma sürecinden bahsedilemez. Daha çok sosyo-politik kırılmaların yaşandığı Beyoğlu'nda Taksim Meydanı kendisini siyasi erkin etkisini gördüğümüz bir miting alanı olarak tarifler. Bu dönemin analizleri ikinci bölümde görüleceği üzere 1972 haritası üzerinden yapılarak aslında Pervititch haritalarından çok fazla da ayrışmayan bir ızgara ile karşılaşılmıştır.

1980-2012 Dönemi Beyoğlu ve Taksim Meydanı

1980 yılında siyasi yönetimdeki değişiklikler yüzünden ekonomik durgunluk dönemine girilmiştir. 1980'ler neoliberal politikaların oluştuğu ve küresel ölçekte rekabetin başladığı yıllar olmuş ve bu süreçten İstiklâl Caddesi ve çevresindeki yerleşimler etkilenmiştir.

Tarlabaşı Bulvarı'nın genişletilmesi için yapılan yıkımlar ve caddenin yayalaştırılmasından sonra kentsel bağlamdan koparak farklı bir çehreye bürünmüştür. Bulvarın açılmasından sonra Tarlabaşı ve hemen eteğinde yer alan Kasımpaşa, Dolapdere hatta Kurtuluş ve Feriköy gibi yakın semtlerle yaya ve ulaşım bağı kopan Beyoğlu ve İstiklal Caddesi, özellikle Tarlabaşı Bulvarı kenarında kalan düzensiz boşlukları, artık bir ön cephe haline gelmiş düzensiz yan cepheleri ve atıl kalan kent parçaları ile bir dönem büyük bir çöküntü alanı haline gelmiştir *(Özbek, 2020, 2) (Fotoğraf 7)*.

1980 sonrasında, özellikle de 1990 senesinden itibaren semtte bir canlanma ve nostaljik yenilenme hareketleri göze çarpmaktadır. Beyoğlu'nun 1950-1980 yılları arası çökmüş ya da yoksullaşmış arka sokaklarında bile yenilenme başlamış ve süreçte eski apartman ve konutlar, meraklıları, özellikle de sanatçılar ve aydınlar tarafından satın alınarak restore edilmeye başlanmıştır. Ayrıca trafiğe kapatılarak yayalaştırılan ve uzun bir alışveriş ve kültürel ve sanatsal bir aksa dönüştürülen İstiklal Caddesi, Tünel-Taksim arasında yeniden sefer yapmaya başlayan tramvayla da eskisine nazaran çok daha canlı ve nitelikli bir çehreye kavuşmuştur *(Özbek, 2020, 32)*.

Bütün bu değişimler sonucunda 1994 yılından itibaren, yerel halk yok sayılarak, soylulaştırma çareleri aranmaya başlanmış ve bunun ilk örneği olarak 2003 yılında Fransız Sokağı Restorasyonu görülmüştür. 2004 yılında ise Kentsel Dönüşüm Politikaları ve özel projeleri başlamıştır. 2008 yılında AKM'nin kapatılması ve Taksim Meydanı yayalaştırma projelerinin gündeme gelmesiyle kentin kalbi olan bölgeye daha fazla dikkat çekilmiştir. Günümüzde Taksim Meydanı ve genel olarak Beyoğlu'nu etkileyen en önemli süreç 2011 yılında başlayan Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesidir. Ekim 2012 yılında Taksim Meydanı yayalaştırma çalışmalarına başlanmıştır.

Tarlabaşı yenileme projesi 2005'te gündeme gelerek Mimarlar Odası'nın ve birçok yerel yönetimin karşı davalarına ragmen 2010'da yıkımlarla başlamıştır. 8 yıl süren yıkım ve inşaat hali yargı kararlarıyla sık sık durduruldu ancak fiiliyatta hep devam etmektedir *(Fotoğraf 8)*.

İstiklal Caddesi ve çevresini 1980 ve 2012'li yıllarda mekansal ve sosyal açıdan etkileyen faktörler 1972'den sonra 1980'li ve 1990'lı yıllarda üretilen halihazır bulunamadığı için 2008 yılına ait plandan yararlanılmıştır. Tablo 2'de 2008 yılına ait arazi kullanım şekilleri gösterilmiştir.

2012-Günümüze Dönemi Beyoğlu ve Taksim Meydanı

Günümüzde Taksim Meydanı ve genel olarak Beyoğlu'nu etkileyen en önemli süreç 2011 yılında başlayan Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesidir. Bu süreç 2016 yılına yani günümüze kadar aşağıda-

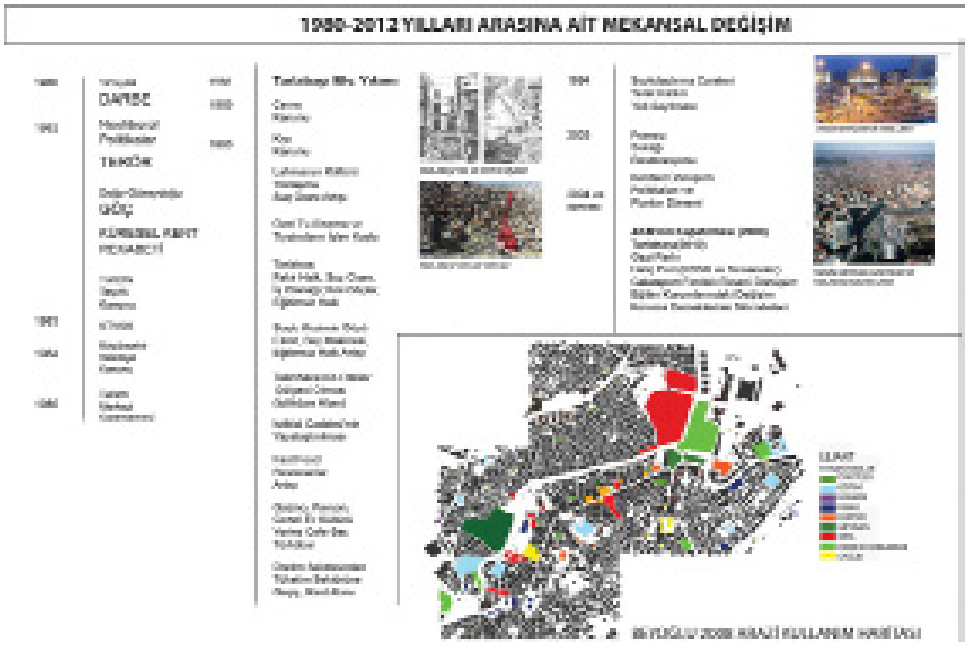

Fotoğraf: 7
Tarlabaşı Bulvarı için yapılan yıkımlar (URL 9).

ki aşamalardan geçmiştir. Haziran 2011, 2 Haziran genel seçimleri öncesi Başbakanın Taksim Projesini açıklaması ardından. Eylül 2011 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi Taksim Yayalaştırma Projesini kabul etmiştir. Şubat 2012'de Taksim Yayalaştırma Projesine karşı sendikalar, odalar, siyasi partiler, çevre örgütleri ve dernekler Taksim Dayanışması'nı kurmasının ardından. Haziran 2012'de TMMOB Mimarlar Odası, Şehir Plancıları Odası ve Peyzaj Mimarları Odası, projenin yürütmesinin durdurulması ve iptali istemiyle dava açmışlardır ancak yayalaştırma çalışmaları Ekim 2012'de başlamıştır. Temmuz 2013'de, Gezi Parkı'nda 'Topçu Kışlası' yapılmasına olanak tanıyan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu kararı için verilen yürütmeyi durdurma kararı Bölge İdare Mahkemesi tarafından kaldırıldı. Ağustos 2013'de Taksim Yayalaştırma Projesi 1. Etabı'nın tamamlanmasının ardından Sıraselviler Caddesi araç trafiğine çift yönlü açılaması için Atatürk Kültür Merkezi *(AKM)* önünde yol genişletme çalışmaları başlatılmıştır. Eylül 2013 tarihinde Taksim Meydanı yayalaştırma çalışmaları kapsamında Gezi Parkı'nın önünden geçen, otobüs duraklarının bulunduğu yol tamamen trafiğe kapatılmıştır. Eylül 2014'de Beyoğlu'ndan sorumlu koruma kurulu, İBB'nin hazırlattığı 'Taksim Meydanı Düzenleme Projesi'ni onayladı. Proje raporunda, Taksim'e bu proje sayesinde "bir kent meydanı olma özelliği" getirildiği öne sürüldü. Kasım 2014'de İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 yılı Stratejik Planında ve 2015 performans yatırım planlarında "Taksim Meydanı Kentsel Tasarım ve Taksim Kışlası Restitüsyon Yeni Kullanım" projesi yer aldı. Eylül 2015 tarihinde, Danıştay

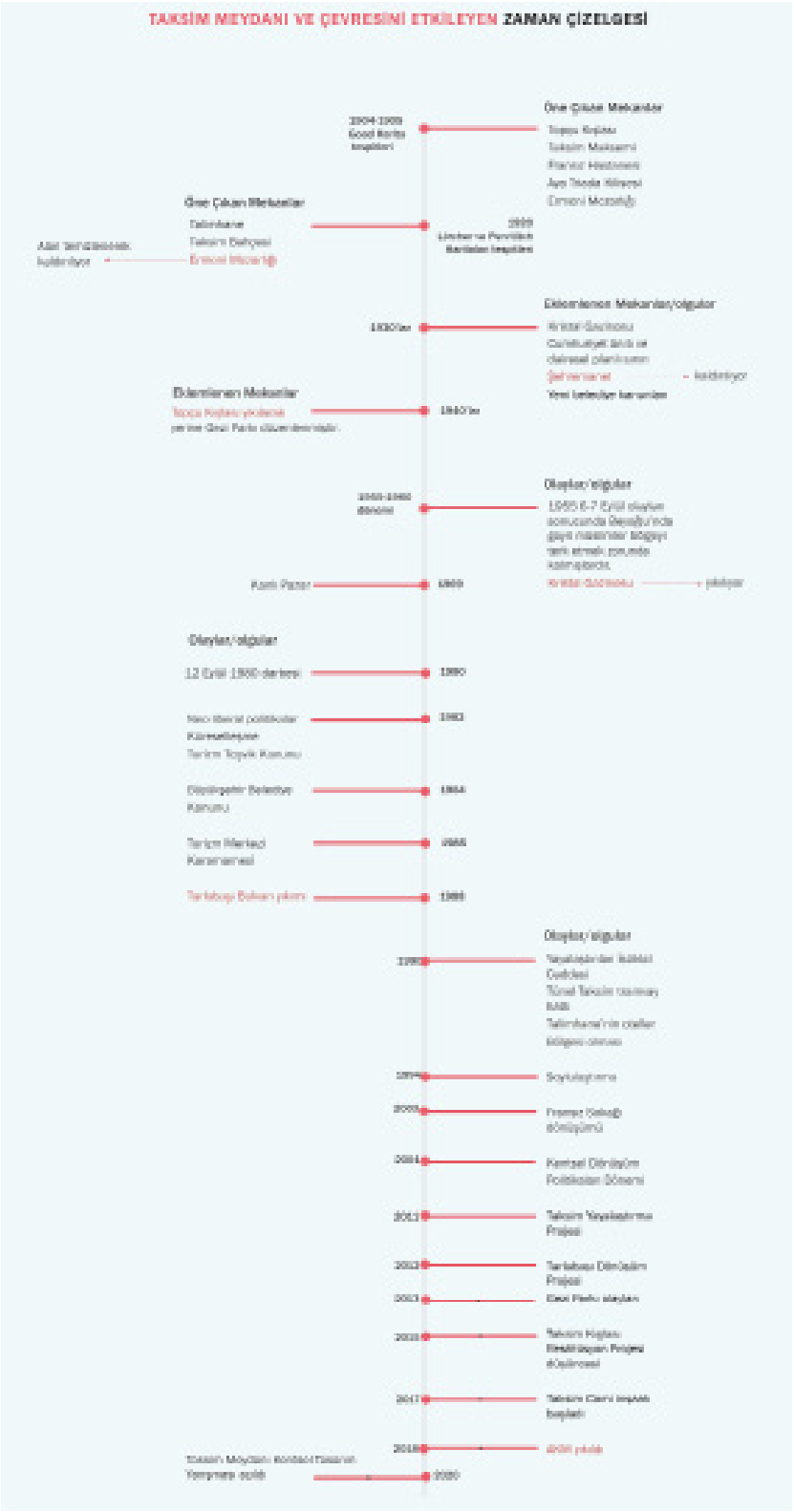

Fotoğraf: 8
Tarlabaşı Yenileme Proje alanı ve dönüşüm sonrası görünüm görseli (URL 10-11).

Tablo: 2
1980-2012 yılları arasındaki değişimler (Çalışma sürecinde üretilmiştir).

Tablo: 3
Taksim ve Çevresini etkileyen tarihsel kırılma noktaları (çalışma sürecinde üretilmiştir).

6. Dairesince Beyoğlu Koruma Amaçlı Uygulama İmar planı ile ilgili İstanbul 10. İdare Mahkemesi'nin verdiği iptal kararını bozması üzerine Beyoğlu Belediyesi bozulan plana göre uygulama yapmaya başladı. 2 Numaralı Kültür Varlıkları Kurulu'nun onay vermesinin ardından Taksim Camii'nin inşaatına Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ne ait arazide 17 Şubat 2017'de başlanmıştır. Günümüze kadar etap etap devam eden Taksim meydanı süreci Mayıs 2020 tarihinde İBB'nin kamusal alanlara ilişki düzenlediği kentsel tasarım yarışmalarına Taksim Meydanı'nı da eklemesiyle devam etmektedir. Daha yaşanabilir kamusal alanlar yaratmak başlayan bu sürecin uygulama aşamaları beklenmektedir.

Morfolojik analizlerde bu tarihsel dönemlerin fizik yapıdaki değişimlerini görmek ve bunların sosyal dinamize etkilerini anlamlandırmak için toparlayıcı bir zaman çizelgesi hazırlanmıştır.Tablo 3 İmar hareketlerindeki değişikliklerin Taksim Meydanı ve çevresi üzerindeki etkisini görmek için yapılan analizler aslında alanın barındırdığı temel sokak omurgalarının zaman içerisinde yaya hareketlerini dolayısıyla bütünleşmeyi ve kopukları açıklamak adına etkili olacaktır.

Belirlenmiş Dönemlerin Morfolojik Analizleri

1. Pervititch Haritaları Mekan Dizimi Analizleri

İstanbul'un hemen hemen tamamını kapsayan ikinci harita çalışması İstanbul Saint Joseph Fransız Lisesi mezunu Hırvat asıllı Jacques Pervititch tarafından Türkiye Sigortacılar Daire-i Merkeziyesi adına 1922-1945 yılları arasında yapılmıştır. Daha evvel, 1904-1906 yılları arasında İstanbul ve İzmir'in sigorta haritalarını hazırlattırmış olan Charles Edward Goad'un girişiminin bir devamı olarak yapılan haritalar 'Pervititch Haritaları' olarak adlandırılmaktadır. Semtlerin bu dönemdeki hallerini gözler önüne seren Pervititch haritaları, İstanbul'un betonarme yapılaşmasından önceki durumuna olduğu gibi 1950'de girişilen yeni imar çalışmalarıyla açılan caddeler ve yıkılan binalardan önceki şehir dokusuna ve bugün isimleri değişen birçok sokağın eski adlarına da işaret etmektedir. 1945 yılına

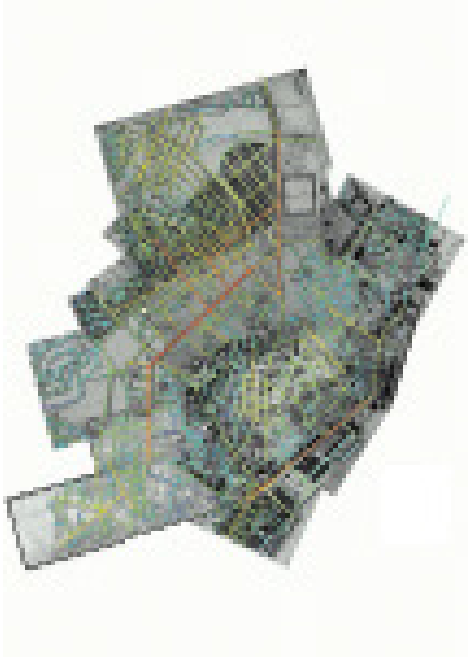
dek süren Pervititch çizimleri Beşiktaş, Beyazıt, Üsküdar, Kadıköy, Taksim, Beyoğlu Eminönü gibi alanları kapsamaktadır.

Pervitich haritaları üzerinden mekân dizimi analizi gerçekleştirilirken Beyoğlu İlçesi, İstiklâl Caddesi ve çevresi odak olarak alınmış ve analiz sonuçlarına göre belirlenen akslar erişilebilirlik açısından daha detaylı incelenmiştir. Beyoğlu bölgesi 1/1000 ölçekli Pervitich haritaları tek tek birleştirilerek analiz altlığı oluşturulmuş ve aksiyel haritalar çizilmiştir *(Harita 4)*. Kullanımı en güçlü ve zayıf aksları belirleyerek yaya hareketliliğini ve dolayısıyla yaya kotu ticaret kullanımını anlamak adına Global ve lokal analizler olarak iki farklı şekilde incelenmiştir.

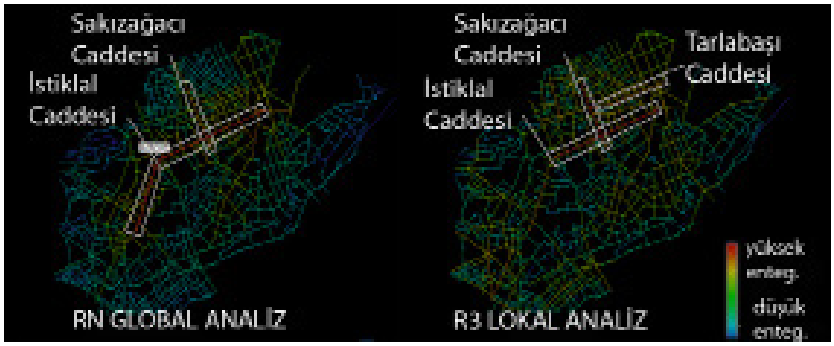
Mekan Dizimi analizlerinde yapılan global analizler, sistemin bütününde bulunan akslardan bütünleşmesi en yüksek ve düşük olanları göstermektedir. Lokal analizler ise sistemdeki daha parçacıl ama güçlü olan, kendi içinde potansiyel taşıyan aksların derecelerini belirtir. Bu bağlamda, Beyoğlu Pervititch haritalarında yapılan global ve lokal analize bakıldığında İstiklâl Caddesi ve Sakız Ağacı Caddesinin entegrasyonu en yüksek olan akslar olduğu ve dolayısıyla yaya hareketlerinin en yoğun olduğu sokaklar olarak ortaya çıkmaktadır. Lokal analizlerde ise Tarlabaşı Caddesi'nin gittikçe güçlenme potansiyeline sahip olduğu saptanmıştır. 1922-1945 döneminde hem kentsel ölçekte hem de bölgesel ölçekte İstiklâl Caddesi'nin bütünleşme değerinin yüksek olmasıyla cadde üzerinde yoğunlaşmış olan ticaret işlevlerinin ilişkisi bulunmaktadır. Bu analiz sonuçları İstiklâl Caddesi için bütünleşme değeri ile sosyal yapı arasındaki ilişkiye de işaret etmekte ve bu dönemde İstiklâl Caddesinin karşılaşma ve biraraya gelme mekânı olma özelliğine sahip olduğu sonucu çıkarılmaktadır. Aynı zamanda topografik açıdan bir sırt üzerine konumlanmış olması ve devamlı bir aks olması sebebiyle bütünleşme değeri ve erişilebilirliği yüksektir. Ancak Galatasaray Lisesi'nden Tünel Meydan'ına inilen aksın global analizindeki bütünleşme değerinin lokal analizdeki entegrasyon değerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Sakızağacı ve Tepebaşı Caddeleri'nin global analizindeki entegrasyon değerinin lokal analizdeki entegrasyon değerine göre düşük olduğu gözlenirken, Gümüşsuyu ve Boğazkesen Caddeleri'nde ise bu değerin daha düşük olduğu görülmektedir *(Harita 5)*.

2. 1972 Haritası üzerinden Mekan Dizimi Analizleri

1972 yılına ait halihazır haritalar üzerinden bu fiziksel müdahaleleri, yüksek ve düşük entegrasyonlu bölgeleri gösteren global ve lokal analizleri yapılmıştır. Geleneksel morfolojik analizlerde kentsel sistemin strüktürünü okumak için yapılan doluluk-boşluk *(solid-void)* analizinde üç boyutlu olan mekanlar koyu renk ifade edilerek kentin ızgarası hakkında fikir sahibi olunur. Bu analiz Mekan Dizimi yönteminde doluluk-boşluk haritaların tam tersi olan Açık Mekan Haritası *(Open Space Map)* olarak adlandırılan tüm kamusal alanların koyu ifade edilerek kontrast bir haritanın çıkarıldığı bir analiz metodudur. Bu analizde, ızgaradaki Mekan Diziminde Hillier ve Hanson'ın *(1984, 97)* tanımladığı, herhangi iki nokta arasına çizilen düz çizginin alanın dışına çıkmadığı boşluk olan konveks *(dış bükey)* mekan'larla sistemdeki daralan veya genişleyen noktalar daha net izlenebilmektedir. Bu bağlamda 1972 haritasının açık

Harita: 4
Pervitich haritasının üzerinde Lokal Analiz (pervitich haritalar kaynağı URL5).

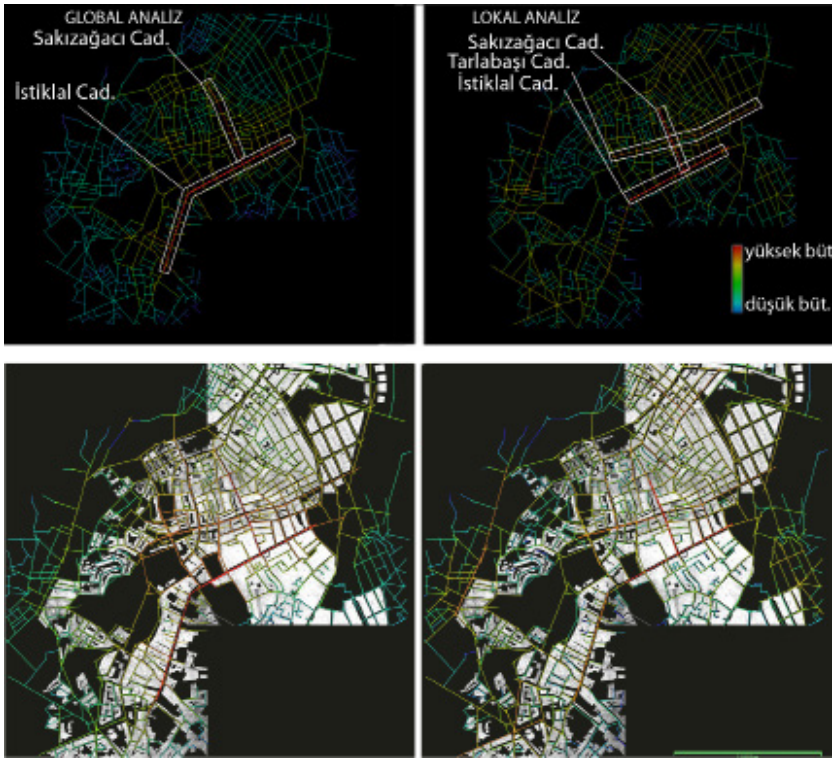

Harita: 5
Beyoğlu Bölgesi bütünleşme Analizleri.

mekan haritası çizilmiş ve üzerilerinde bütünleşme haritaları çakıştırılarak binalarla ilişkileri okunmaya çalışılmıştır *(Harita 6)*.

Global bütünleşme analizlerinde Pervitich haritalarında olduğu gibi İstiklal Caddesi ve Sakızağa Caddelerinin yaya hareketliliği en yoğun çıkmıştır. Bu analizde Sakızağa Caddesi'nin yüksek bütünleşmesinin sokak boyunca uzadığını görürüz. Bunun nedeninin Sakızağa Caddesi'ndeki otellerin yoğunluğuna ve İstiklal Caddesi'nin ticari kullanım aksı olmasına bağlayabiliriz. Lokal bütünleşme analizlerinde ise sistemin kendi içindeki yaya hareketliliğinin fazla olduğu bölgeleri görmek adına, İstiklal ve Sakızağa caddelerinin yanısıra, giderek

Harita: 6
Sol üstte global entegrasyon analizi,sağ üstte local entegrasyon analizi,sol ve sağ altta ise bu entegrasyonların açık mekan haritalarıyla çakıştırılmış analizleri görülmektedir.

yaya yoğunluğunu arttıran ve doğrusal anlamda uzayan bir Tarlabaşı Caddesi görüyoruz. O dönemlerde Tarlabaşı Caddesi'nde fazlaca otel, kültür mekanı, ticaret gibi işlevler bulunuyordu. Ayrıca İstiklal Caddesi ile Tarlabaşı'nı bağlayıcı bir aks olan Hamalbaşı Caddesi'nin yaya hareketliliği açısından derecesi de yüksek çıkmıştır *(Tablo 4)*.

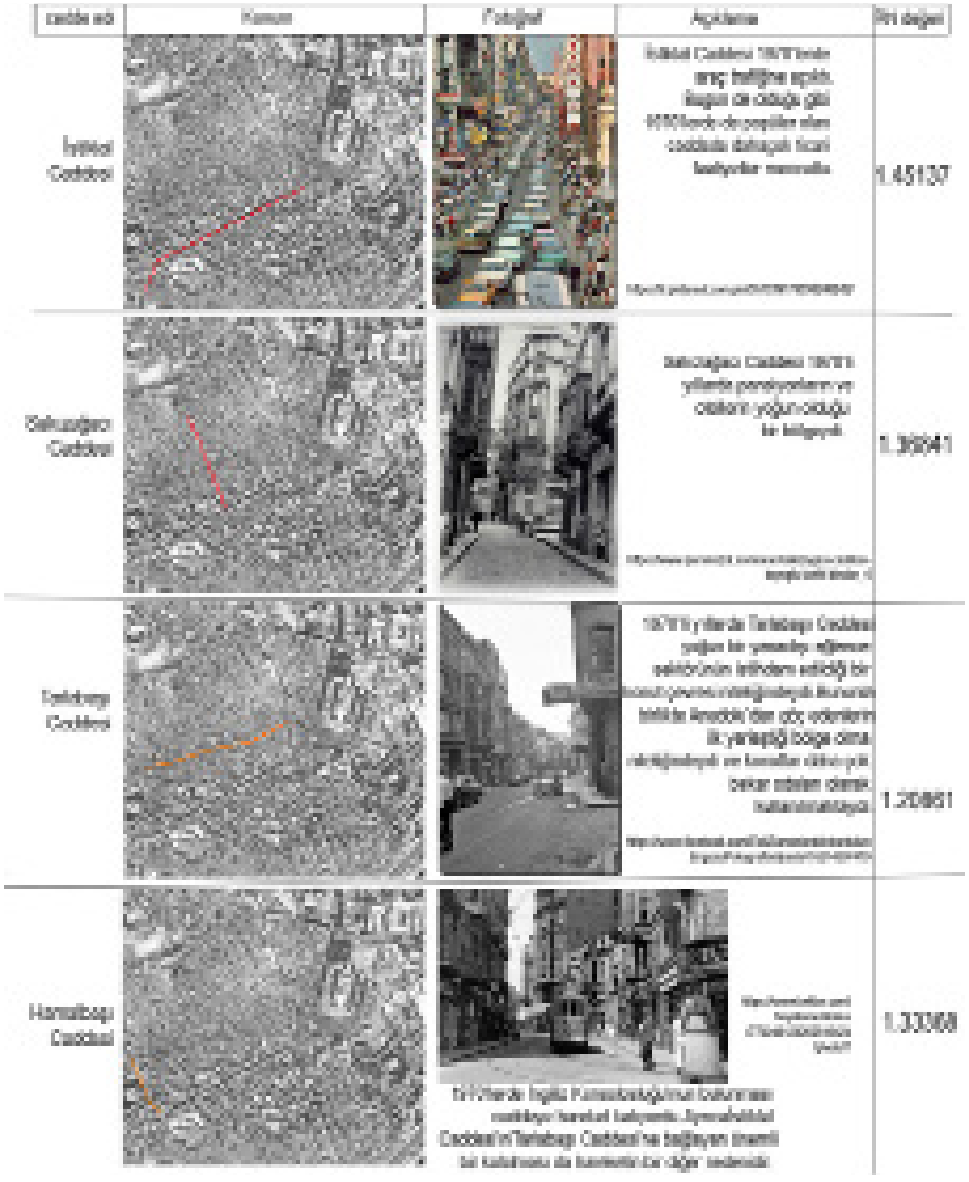
3. 2008 Haritası üzerinden Mekan Dizimi Analizleri

İstiklâl Caddesi ve çevresinde 1980-2008 yılları arasındaki mekânın 2008 yılı halihazır paftası referans alınarak yapılan mekân dizimi analizinde, aksiyel haritası oluşturularak lokal ve global olarak iki farklı şekilde incelemesi yapılmıştır *(Harita 7)*.

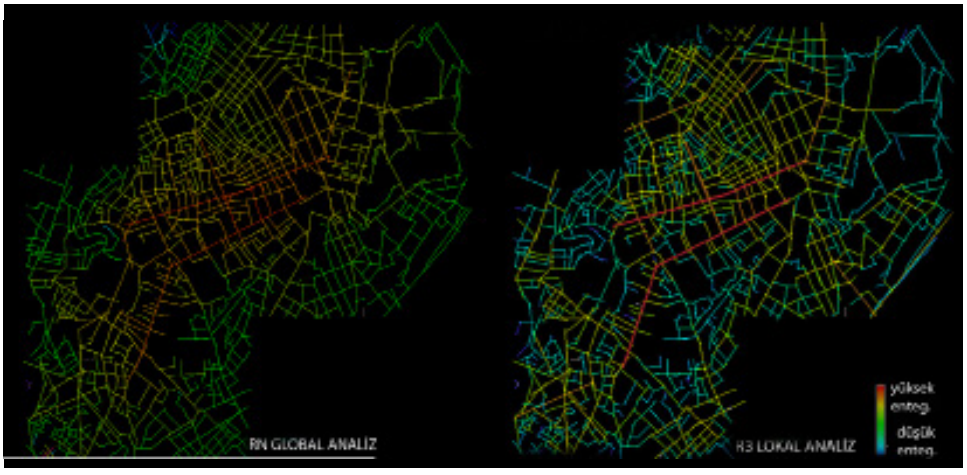
Analizler sonucunda Tarlabaşı Bulvarı genişletilmiş yeni haliyle taşıdığı yoğun araç ve yaya trafiğinden dolayı bütünleşmesi en yüksek cadde çıkmıştır. Levent'i Yeşilköy'e bağlamak için düşünülen aks, 1988 yılında büyük İstanbul operasyonuyla açılan yol, çift yönlü ve çok şeritli olmasıyla 2008 yılında da aktifliğini sürdürmektedir

İstiklâl Caddesi, Tünel Meydanı ortasında bulunan Galatasaray Meydanı ile Taksim Meydanları arasında yüzyıllardır bölgenin en güçlü ana aks olan cadde, omurga konumundadır. 1990 yılında motorlu taşıtlara kapatılarak yayalaştırılması, caddeyi çevreleyen tarihi doku, kimlikli yapılar, her dönem siyasi özellikleriyle farklı farklı kültür gruplarının yoğunlukla kullandığı mekân olmaktadır.

Meşrutiyet Caddesi 2000 yılına kadar İngiliz ve ABD konsolosluklarının, Beyoğlu Adalet Sarayı, SGK Beyoğlu ve kamusal ve turizm fonksiyonu ile kullanılan tarihi kimlikli yapılardaki yapıların *(Pera Palas, Büyük Londra Oteli, Etap Marmara, Frans Union, vb.)* olduğu caddedir. 2003 yılındaki bombalı saldırı, yapıların zarar görmesi nedeniyle bir çok fonksiyon başka alanlara kayarken, İngiliz Konsolosluğu ve bir çok kimlikli yapı restorasyon sonrasında varlığını sürdürmektedir. Motorlu taşıt trafiğine açık olması yoğunlukla tercih edilme nedenidir. Tek yönlü, iki şerit olarak hizmet vermektedir. Hamalbaşı Caddesi yaya ve

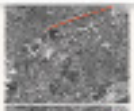
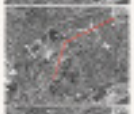
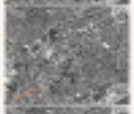
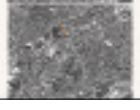

Tablo: 4
Global Entegrasyon dereceleri yüksek çıkan sokakların açılım tablosu.

Harita: 7
Istiklal Caddesi ve çevresi solda global (Rn) sağda Lokal (R3) analizi.

1980-2012 YILLARI ARASINA AİT MEKANSAL ANALİZ

CADDE/SOKAK ADI	R3 DEĞERİ	RN DEĞERİ	KONUM	FOTOĞRAF
TARLABAŞI CAD.	3.43	1.17		
İSTİKLAL CAD.	2.39	1.21		
MEŞRUTİYET CAD.	3.09	0.86		
HAMALBAŞI CAD.	2.96	1.06		

Tablo: 5
1980-2012 Yıllarına Ait Beyoğlu Mekânsal Analizde bütünleşmesi en yüksek olan dört cadde.

motorlu taşıtların çift yönlü, birer şeritli olarak kullanabildikleri, Tarlabaşı Semti, Tarlabaşı Caddesi ve Yeni Çarşı Caddesi'ni birleştiren akstır *(Tablo 5)*.

4. 2016 Haritası üzerinden Mekan Dizimi Analizleri

Beyoğlu' nun 2016 hava fotoğrafı üzerinden yapılan mekân dizimi analizinde lokal ve global bütünleşme değerleri olarak iki farklı şekilde inceleme yapılmıştır *(Harita 8)*.

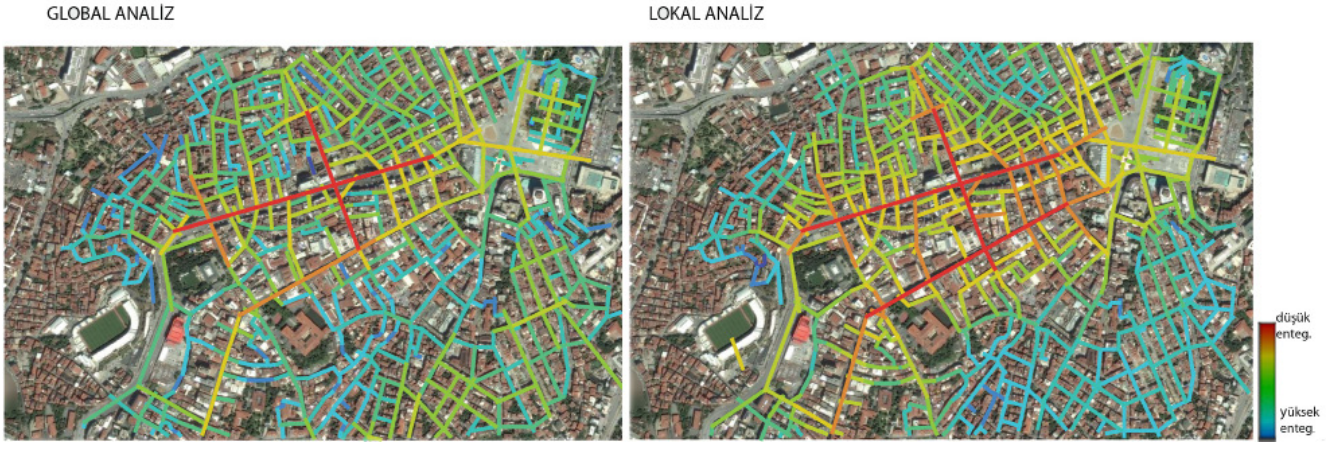
Mekan Dizimi Analizlerine Göre Beyoğlu bütününde yapılan analizler sonucu bütünleşme değerlerine göre hareketin en yoğun ve en düşük olduğu sokaklar aşağıdaki tabloda global analiz değerlerine göre ilgili açıklamalarıyla gösterilmiştir *(Tablo 6)*.

İstiklâl caddesi İstanbul'un en kozmopolit akslarından biridir. Aks üzerinde yoğun olarak giyim mağazaları ve yeme-içme mekânları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra pasajlar, sinemalar, iş merkezleri, kitapevleri, bankalar, büfeler, seyyar satıcılar, eğlence mekânları, alışveriş merkezleri bulunmaktadır. Bu aks sahip olduğu çeşitli mekânlarla yerli yabancı birçok turisti çekmektedir. Bu sebeple İstiklâl Caddesi,- Mekan Dizimi yöntemiyle yapılan global analize göre bütünleşme değeri en yüksek akstır.

Tarlabaşı Bulvarı 1988 yılında dönemin belediye başkanı Bedrettin Dalan döneminde *(1984-1989)*, 350 tarihi yapının yıkılmasıyla açılmıştır. Güneyinde kalan İstiklâl Caddesi'nden soyutlanmış bir mekân haline gelmiştir. Günümüzde otobüslerin ana güzergâhlarından biridir ve dolmuşların da kalkış noktası da yine bu aksta bulunmaktadır. Aks üzerinde farklı türde ticari işletmeler bulunmaktadır. Bu nedenlerle yaya akışı bu aksta yoğunlaşmıştır. Mekan Dizimi yöntemiyle yapılan global analize göre de bütünleşme değeri en yüksek yani yaya yoğunluğunun en fazla olduğu akslardan biridir. Aks üzerinde iki farklı bütünleşme değeri tespit edilmiştir. Bütünleşme değerinin düşük olduğu alan Tarlabaşı-Harbiye Tüneli'dir. Değerin düşük çıkmasının nedeni 2012 yılında yapımına başlanan ve günümüzde kullanılan Tarlabaşı-Harbiye Tüneli'nin trafiği yer altına taşıması ile Tarlabaşı Bulvarı aksındaki yaya hareketliliği de bundan etkilenmiştir. Bu sebeple aksın tünel kısmındaki bölümü daha az yoğun çıkmıştır.

Atıf Yılmaz Caddesi İstiklâl Caddesi'ni Tarlabaşı Bulvarı'na bağlayan aks araç geçişine açıktır. Aks üzerinde cami, otel,

Harita: 8
2016 Haritası Global ve Lokal Analizleri.

Tablo: 6
Sokakların bütünleşme derecelerine göre değerlendirilmeleri.

bar, iş merkezi, giyim dükkânları bulunmaktadır. Ayrıca Arap turistlere yönelik mekânlarıyla öne çıkan aksta restoran ve dönerciler mevcuttur. Özellikle mekânların tabelalarının tamamen Arapça olduğu göze çarpmaktadır. Mekan Dizimi yöntemiyle yapılan global analize göre bu aks da entegrasyon değeri en yüksek akslardan biridir.

Mis Sokak İstiklâl Caddesi'ni Tarlabaşı Bulvarı'na bağlayan bu aks daha çok orta-üst gelir grubuna hitap eden mekânları barındırmaktadır. Aks üzerinde yoğun olarak kafe-restoranlar ve barlar bulunmaktadır. Yeri değiştirilen tarihi İnci Pastanesi de yine bu aks üzerindedir. Var olan bu mekânlar akstaki yaya yoğunluğunu artırmaktadır.

Zambak üzerinde yoğun olarak Arap turistlere yönelik nargile-kafeler bulunmaktadır. Bu mekânların tabelalarının tamamen Arapça olduğu dikkat çekmektedir. Aks üzerinde ayrıca otel ve tekel bayii mevcuttur. Var olan bu mekânlarla aksta yaya yoğunluğu oluşmaktadır.

Sentez ve Değerlendirme

Kentlerdeki zaman içinde oluşmuş, farklı

yapısal formların sürdürülebilmesi sağlıklı bir kentsel ve sosyal çevrenin devamlılığı için gereklidir. Mekân dizimi yöntemi tartışmalarında bu yapılanmış alanların kullanım şekilleri ve yaşayanların mekânlardaki davranış şekilleri tartışılır. Bu yüzden mekân dizimi yöntemi mimari ve kentsel araştırmaların yapılanmış alanın oluşumunu sürdürebilen ve onu zenginleştiren temel bilgiyi sunan modeli oluşturur.

Mekân dizimi *(Space Syntax)* yöntemi bu sorgulamalar üzerine geliştirilmiş ve her gün de derinleşerek ilerleyen bir yöntemdir. Bu yöntemde yerleşme alanlarının veya binaların analizleri yapılır. Günümüz modern yerleşmelerinde karşımıza çıkan problemlerin tanımlanmasında önemli rol oynar. Kültür, mekân, coğrafya gibi yerleşimleri özgün kılan olguların belirleyici etken olduğu bu yöntemde, geleneksel çevrelerdeki davranış şekilleri örnek olarak alınır. Yeni tasarlanmış çevrelerin oluşturulmasında mekân dizimi yöntemi önemli bir yol gösterici niteliğindedir, çünkü analizlerin başarısı hangi katmanlarda nelerin doğru veya yanlış olduğuna işaret eder.

Mekân dizimi çalışmalarının başarıları günümüzde birçok teorisyen ve tasarımcının ilgisini çekmektedir. Bu yüzden mekânın toplumsal ve kültürel yönü ile ilgili yeni teorilerin gelişmesine altlık oluşturur. Mimari tasarım açısından bu yöntem tasarımı yapılacak olan binanın yol gösterici konfigürasyonlarını belirler ve tasarımcıya bir rehber niteliğinde davranır. Kentsel tasarım ölçeğinde ise mekân dizimi yöntemi, kentsel sisteme morfolojik bir yaklaşımı sağlar. Yöntem, sosyal yapı ile olan ilişkileri analiz ederken bir yandan da toplulukların yaşadığı fiziki çevre ile olan ilişkiyi de kurar. Bu çok yönlü bakış, birçok farklı disiplinin bu yönteme ilgi duymasını ve ortak analiz veya tasarımlarda birlikte düşünme şansını verir. Ortak düşünce, mekânın bir ilişkiler sistemi olduğu ve bunun için konfigürasyonlara ihtiyaç duyulduğudur. Mekânsal örüntüler, davranış ve sosyal ilişkilerin bir göstergesidir ve bu metot ilişkileri daha görünür hale getirmektedir.

Hesaplanan bütünleşme çekirdeği yerel kontrolün en fazla hissedildiği bölgeyi verir. Bazı yerleşmelerde tüm alanlar birbirleriyle bütünleşmez. Bu tür alanlarda en fazla birbiriyle bütünleşmiş alanlar çekirdek içinde kalır ve birbirlerinden ayrılmış alanlarsa bu çekirdeğin dışında yer alırlar. Bu bölgelerde binalar yoğun bir şekilde yer alırlar. Bu tür sessiz bölgeler yerleşmenin ana omurgasından koparılmadığında oluşur. Karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen ve hatta bazen yabancılarla bile bir bağlantı kuran sistemdeki bu sakin yerler; yaşayanların şekil verdiği yapıyı oluşturur. Genelde semt sakinleri yabancıların algıladığı biçimden farklı bir şekilde mekânı algılarlar. Bunun yanında birbirleriyle az bütünleşen yerlerde görülen bir başka özellik de, bu tür bölgelerde güçlü bir geçirgenliğin olduğudur. Düşük bütünleşme zonları, yabancıların daha az dolaşmak istediği yerlerdir. Bu zonlar ayrıca binaların daha yoğun toplandığı yerlerdir. Bu sessiz alanlar yerleşimin ana yapısından ayrılmazlar. Sistem bir bütün olmasına rağmen erişim mantığına ve yabancıların kontrolüne göre ayarlanmıştır. Böylece yaşayan bir yabancının göreceğinden daha farklı bir yerleşim görür. Düşük entegrasyonlu yüksek geçirgenliğe sahip yerler, yabancıları içeri almaktansa, yerleşimcilerin daha çok yabancıları dışlamayı tercih ettiği yerler olmaktadır.

Harita: 9
Beyoğlu'nun incelenen dönemler süresince karşılaştırmalı lokal analiz haritaları.

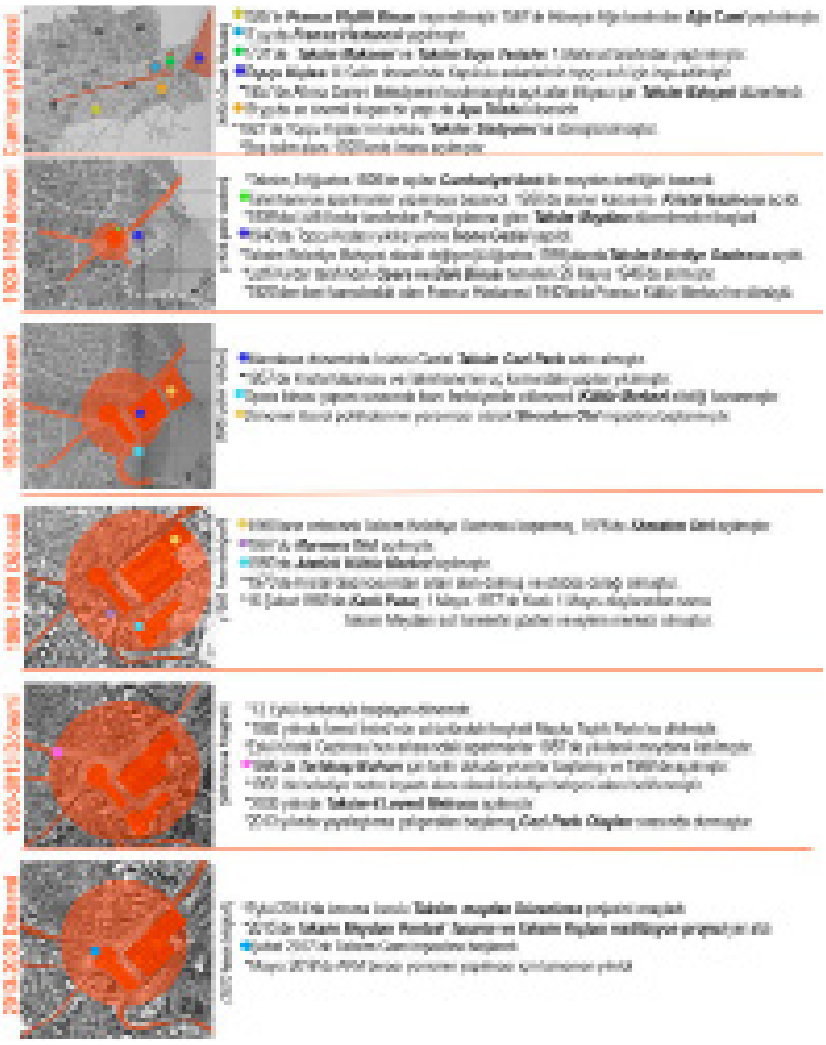

Taksim ve çevresinin dönemsel sentaktik çalışmalarında edinilen sonuçta, bir kentsel kurgunun sahip olduğu ızgaranın, kendini tüm üzerindeki nesnelerin dönüşmesine ve yer değiştirmesine rağmen korumaya eğilimli olduğudur. Çalışılan dönemlerdeki açık alan haritalarını karşılaştırdığımızda, Beyoğlu çeperlerinin doğal olarak dolmaya başladığını ama kurucu akslar olan İstiklâl Caddesi ve çevresinin her dönemde kendini aynı güçte sürdürdüğünü görüyoruz. Bu sürdürülebilme eğilimi tabi ki Beyoğlu'nun kendi özelindeki tarihsel, mimari ve kültürel zenginliğinden kaynaklanmaktadır. Her dönemde belli bir kesimin ikametgâhı olduğu gibi önemli kamu binalarının, siyasi ve askeri erklerin varlıklarını da burada göstermeleri, mekânın yalnızca kültürel veya ticari bir beklentiden çok, kendini var etme mekânı olduğunu anlarız.

Sentaktik analizlerde İstiklâl Caddesi ve Tarlabaşı'nın 1988'deki Tarlabaşı Bulvarı yıkımlarına kadar birbirleriyle ilişkide ve neredeyse aynı ölçüde yoğun yaya hareketliliğine sahip iki cadde olduğunu görürüz. Bu iki caddeyi kesen Mis Sokak hem genişliği hem de bağlayıcılı ile aynı şekilde bütünleşmiştir. Her ne kadar Tarlabaşı, yaya hareketliliği ile sonrasında İstiklâl Caddesi gibi kullanılmasa da caddeyi sınırlayan ticaret ve alışveriş mekânlarının varlığı ve yoğun araç akışı aksı kuvvetlendirmektedir *(Harita 9)*.

Beyoğlu merkezi konumu, fiziksel altyapısı, tarihi birikimi, sosyal ve ticari aktivitelerinin çeşitliliği ile büyük bir gelişme potansiyeline sahiptir. Tarlabaşı bulvarının genişletilmesi ve Taksim-4. Levent arasındaki metro hattı, İstanbul genelinde Beyoğlu'na ulaşılabilirliği arttırarak bu gelişme potansiyelini güçlendirmektedir. Ancak bölgede yer alan nitelikli tarihi bina stoğunun değerlendirilebilmesi için; yapıların geniş çapta restore edilip, ticari, kültürel ve turizm amaçlı işlevlerin bu yapılara taşınması gerekmektedir.

Taksim Meydanı, birçok ulaşım bağlantısının kesişim noktasında yer alması, yaya sirkülâsyonunun yollarla engellenmesi ve taşıt trafiğinin etrafında kalması sebebiyle daha çok bir kavşak ve düğüm noktası

Tablo: 7
Taksim Meydanı'nda oluşan mekansal değiimler ve merkez etkileri (çalışma sürecinde üretilmiştir).

niteliğindedir *(Yıldız, 2007)*. Taksim Meydanı dönemler boyunca İstanbul kentinin sosyo-mekansal yansıması olarak sahne almıştır. Siyasi erklerin kendilerini imar hareketleri üzerinden gösterdikleri bir simge alan olmuştur *(Tablo 7)*.

2012-2018 yıllarında Taksim Meydanı Yayalaştırma Projesi, nedeniyle meydan ve çevresi büyük değişimlere uğramıştır. Örneğin İstiklâl Caddesi'nde AVM'ler nedeniyle alışveriş eğilimlerinin değişmesi, bölgedeki oteller ve turistik işletmelerle yerli ziyaretçilerin uğrak noktası olma özelliğini kaybetmesi, sair sebepler nedeniyle kapanan kültür-sanat kurumları sonrası "entellektüel merkez" özelliğini yitirmesi, caddedeki karakteristik işletmelerin Afet Yasası ya da Borçlar Kanunu'nda yapılan değişiklik nedeniyle

kiracısı oldukları binalardan tahliyeleri ile gündemde olmuştur. Caddenin yaşadığı bu itibar kaybının yanı sıra işletmeler, 20 Temmuz 2015'te Suruç, 10 Ekim 2015 ile 17 Şubat ve 13 Mart 2016'da Ankara, 19 Mart 2016'da İstanbul İstiklâl Caddesi, 8 Haziran ve 28 Haziran 2016 Vezneciler ve Atatürk Havalimanı canlı bomba saldırılarından ve 15 Temmuz 2016 darbe girişimi nedeniyle oluşan ortamdan büyük ölçüde etkilenmiştir. İrili ufaklı birçok kurum ve kuruluş, cadde üzerindeki şubelerini kapatmış veya taşınma yoluna gitmiştir. Doğrudan İstiklâl Caddesi'ndeki yaya trafiğinin düşmesine bağlı olmasa da, bu kapanma da İstiklâl Caddesi'nin hem ziyaretçi sayısının hem de ziyaretçi profilinin değişimine bir örnek teşkil etmektedir. Beyoğlu'nun tarihsel bellekteki kültür, sanat ve mimari nitelikleri gitgide değer kaybetmiştir. Bu bağlamda düşünülmesi gereken kentsel tasarım çerçevesinde bütüncül tasarım kararları alınarak, bu kadar önemli bir hafıza mekânının canlandırılması olacaktır. Halen devam etmekte olan Taksim Meydanı proje yarışması sürecinde anladığımız kadarıyla yakın yıllarda meydan tekrar ele alınarak önemli bir değişim geçirecektir. Bir ulaşım bağlantı noktası, tarihi çekirdek, mimari kimlik açısından güçlü bir meydan ve uzantılarının Taksim'in geçmişten gelen güçlü akslarının parlatılacağı ve her türlü sosyal kesime hitap eden arazi kullanım değerleriyle ele alınması gerekmektedir●

Kaynakça

Akkelies, N. ve Claudia, Y. (2018), Space Syntax: a method to measure urban space related to social, economic and cognitive factors. *The Virtual And The Real in Planning and Urban Design: Perspectives, practices and applications,* Routhlegde: Oxon, UK / Newyork, USA, 136-150.

Akpınar İ., (2015), "Menderes imar hareketleri Türkleştirme politikalarının bir parçasımıydı? *Arrademento Mimarlık*, İstanbul/TÜRKİYE, No. 290, Mayıs 2015, s.s. 85-90, ISSN: 1300-3801

Al Sayed, K. (2018), *Space Syntax Methodology,* Bartlett School of Architecture, UCL.

Aslan, S. (2006) *Anıt ve Meydanlarda Oran ve Ölçek Kavramları Taksim Cumhuriyet Anıtının İncelenmesi,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü

Bağbaşı, G., (2010), *İstanbul Kent Meydanlarının Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Açısından İrdelenmesi: Sultanahmet, Beyazıt, Taksim, Beşiktaş, Ortaköy Meydanı Örneği,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bartın Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bartın

Bilsel, C., (2010), ''Henri Prost'un İstanbul Planlaması (1936-1950): Nazım Planlar ve Kentsel Operasyonlarla Kentin Yapısal Dönüşümü'', *İmparatorluk Başkentinden Cumhuriyet'in Modern Kentine: Henri Prost'un İstanbul Planlaması* (1936-1951), s.s. 101-165, İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü.

Çelik, Y. (2015), Mitve Gerçek Arasında, *Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu-III*, 25-26 Mayıs 2015, sf.443-476.

Dökmeci, V., Çıracı H., (1990), *Tarihsel Gelişim Süreci İçinde Beyoğlu,* Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayınları, İstanbul

Hillier, B. ve Hanson, J. (1984), *The Social Logic of Space,* Cambridge University Press: Cambridge.

Hillier, B., Penn, A., Hanson, J., Grajewski, T., Wu, J. (1993), Natural Movement: or, Configuration and Attraction in Urban Pedestian Movement. *Environment and Planning B,* sayı (20), 29-66. sf. 30-32.

Hillier, B., (1996), *Space is the Machine*, Cambridge UniversityPress, Cambridge, 125-127.

Hillier, B., (2001), A theory of the city as object, Urban Design International, *Proceedings of the 3. International Symposium in Space Syntax,* Atlanta, 2001.

Hillier, B., (2003), The knowledge that shapes the city: The human city beneath the social city, *Proceedings of the 4th International Space Syntax Symposium* London 2003

Kardar, Y., (2004), *Tarihi Kent Merkezlerindeki Konut Değerleri Dinamizminin Analizi,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul TeknikÜniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü

Köksal, A., (2013), Ya Taksim Ya Ölüm, *XXI Dergisi / Kentsel Dönüşüm hakkındaki yazısı,* https://www.arkitera.com/haber/ya-taksim-ya-olum/

Kruger M J T (1989), On Node and Axial Maps: Distance Measures and Related Topics. *European Conference on the Representation and Management of Urban Change,* sempoyumunda sunulmuş yayınlanmamış bildiri. Cambridge, United Kingdom,3.

Kuban, D., (1996), *İstanbul Bir Kent Tarihi,* Yapı Endüstri

Merkezi Yayınları, İstanbul.

Kubilay A.Y., (2009), *İstanbul Haritaları 1422-1922/Maps of İstanbul* 1422-1922, Denizler Kitabevi, İstanbul

Kuruyazıcı, H., (1998), 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık: ''Cumhuriyet'in İstanbul'daki Simgesi Taksim Cumhuriyet Meydanı'', Tarih Vakfı, *Bilanço 98 Yayın Dizisi*, İstanbul, s. 89-98.

Avan N., (2004) *İstanbul Gezginleri, Beyoğlu İstanbul'un Karşı Yakası,* Aksiyon 33, s.9.

Önver, B.Ş., (2019), Altıncı Daire-i Belediye ve Günümüz Belediye Hizmetleriyle Karşılaştırılması, *Takvim-i Vekayi,* ISSN: 2148-0087, Cilt: 7 No: 1 Sayfa: 37-72

Özaydın, G., Yavuz,N., (2003), Bir Kentsel Dönüşüm Sürecinin Hikâyesi, Siyasal İktidarın Sanat Yapıtları Aracılığı ile Kamusal Alana Müdahalesi, Taksim Meydanı Nasıl Çözüldü?, *Uluslararası 14. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Bildiriler Kitabı,* MSÜ Yayınları, İstanbul, ss.164-165.

Özbek B., (2020) *Beyoğlu İstiklal Caddesi'nin 1970 sonrası Dönüşümü Üzerine Mimari Değerlendirmeler,* (Yayınlanmamıı Yiksek Lisans Tezi), FSMÜV, Lisanüstü Eğitim Enstitüsü, İst.

Özkan Özbek, M., (2019), Mekan Dizimi Yönteminin Kentsel Tasarım Ölçeğinde Kavramsal ve Metodolojik Açılımları, *Tasarımda Süreklilik: Makrodan Mikroya: Kentsel Mimari ve İç Mekan Tasarımı Üzerine Tartışmalar, 139-181, Kriter Yayınevi,* İstanbul.

Özsavaşçı, A., (2005), Kentsel Değişim v eDönüşüm Sürecinde Taksim-MaçkaYeşil Alanı, *Mimarist Dergisi,* sayı 16, 16-23.

Öztürk A., A., (2009) *Kentsel Kamusal Alan Olarak Meydanlar: Mekan ve Yaşamla Kurduğu İlişki,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sezgin, B., (1996), *Taksim Maçka Büyük Yeşil Alanının Evrimi ve Kullanım Açısından Değerlendirilmesi,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Timis, N. (2003), Türkiye'de Ulusçuluk ve Dil Politikaları, İletişim: Araştırmalar .

Yıldırım B.,Erdem A., (2015) Taksim Meydanı'nın Cumhuriyetin Kamusal Alanı Olarak İnşası, Tasarım+Kuram Dergisi, sayı:19, s.102.

Yıldız, A., 2007, *Tarihsel Birikime Sahip Kentsel Açık Alanların Dinamizmi- İstanbul Kent Örneği; Beyazıt Meydanı, Sultanahmet Meydanı ve Taksim Meydanı,* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

URL1 http://www.karcin.com/content/beyoglu-ve-suricin-de-hayat (Erişimtarihi :19.12.2020)

URL 2 https://www.martidergisi.com/oteki-istanbul/ (Erişimtarihi :25.4.2020)

URL 3 http://www.agos.com.tr/tr/yazi/5461/gezi-parki-taksim-bahcesiyken-beyoglunda-ermeniler(Erişimi tarihi:26.4.2020

URL4 https://www.turanakinci.com/portfolio-view/taksim-kristal-gazinosu-4/ (Erişim tarihi:1Ağustos 2020)

URL5 https://photos.google.com/share/AF1QipOSS o9R6AK5F38UyuwotM199ewvWyrc2kB8DclzWyYgOGvW4VhiYzJVXJwrtHapWg?key=NkZKWmNRTml6MkdrQ2VqT1JwTGI4eXZPdUp6OG5B (Erişim tarihi:1Ağustos 2020)

URL6 https://sozleranlatir.wordpress.com/2016/04/22/1928-taksim-cumhuriyet-aniti-acilis-torenin-den-bir-kare/ (Erişim tarihi:2Ağustos 2020)

URL7 http://kiricioglue.blogspot.com/2012/02/henri-prostun-istanbulu-1937-1951.html(Erişim tarihi:2Ağustos 2020)

URL-8 http://www.arkitera.com/gorus/259/bir-uzlasamama-alani-olarak-taksim-meydani(Erişim tarihi:2Ağustos 2020)

URL9 https://twitter.com/emrahthepolitic/status/1251464459698274306/photo/1 (Erişim tarihi:8 Ağustos 2020)

URL10 https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/002/007/original/tarlabasi_har_2.jpg?1512070384 (Erişim tarihi:8 Ağustos 2020)

URL 11 http://htemlak.haberturk.com/kentsel-donusum-haberleri/haber/1695840-tarlabasi-yenileme-projesi-iptal (Erişim tarihi:8 Ağustos 2020)